

ARCHIV K. H. FRANKA

HISTORIE TĚŽBY ZLATA

Abychom pochopili důležitost rokli Dušno, ve které se právě nacházíme, zavítáme více do historie. Již Keltové, kteří ve středních Čechách pobývali ve 4. až 1. století před Kristem, objevili zlato a z této doby pocházejí rozsáhlá rýžoviště. Dokladem toho jsou i místní názvy Brunšov (Brunnenseifen = rýžoviště) a Šlemín (odvozený od slova šlemít = rýžovat). Za vlády Lucemburků (13. a 14. století) zažívá velký rozmach podzemní těžba, jejíž pozůstatky můžeme najít na řadě míst v okolí, v katastru naší obce například na severním svahu Medníku, kde se nachází rozsáhlá skupina rýžovnických kopečků, tzv. sejpů. Druhým místem je právě lokalita Dušno. O rudním mlýnu u potoka tekoucího od Závisti se zmíňuje listina z roku 1527. Zdejší doly dosahovaly až do hloubky 100 metrů a byly objeveny při zemních pracích během stavby štěchovické přehrady v letech 1939–1944.

ÚKRYT PRO ARCHIV K. H. FRANKA

Zmíněné štoly posloužily na konci války jako úkryt pro několik desítek beden dovezených z Prahy, což vešlo ve známost v únoru roku 1946. Na Hradištko dorazila skupina amerických tajných agentů s německým zajatcem Günterem Achenbachem, který je dovezl do Dušna. Během dvou dnů se jim podařilo odkrýt a odminovat vstup do štoly a vyzvednout 32 dřevěných beden. Až po jejich odjezdu se o případ začala zajímat československá vláda a poslala americké vládě oficiální protest. Bedny byly vráceny zpět do Prahy až počátkem března. Jejich obsah tvořily dokumenty z kanceláře státního tajemníka u říšského protektora, později německého státního ministra pro Čechy a Moravu Karla Hermanna Franka, které následně posloužily jako důkazní materiál při jeho obžalobě a od souzení k trestu smrti.

MÝTY O TZV. ŠTĚCHOVICKÉM POKLADU

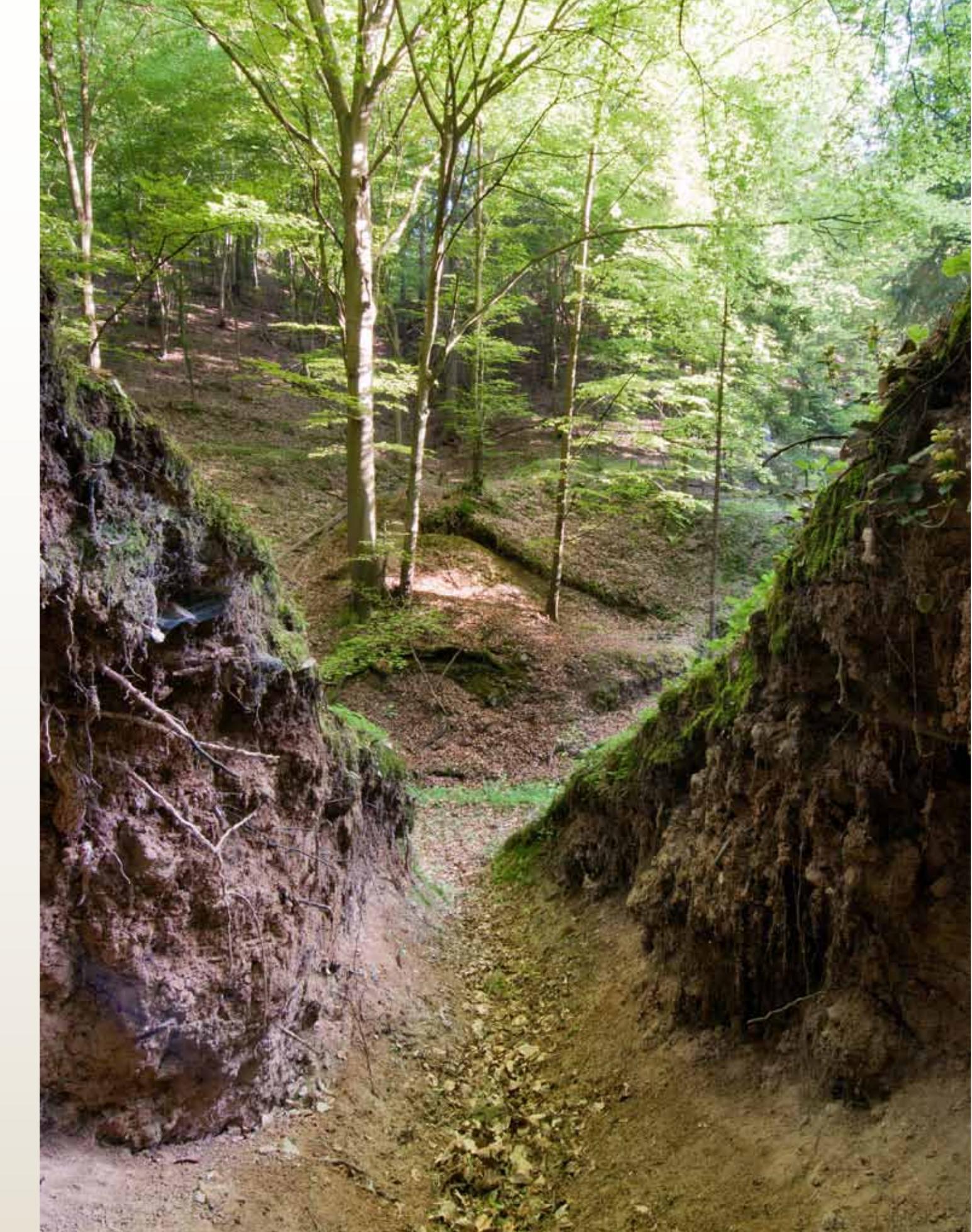
O tom, zda Američané skutečně vrátili to, co si z Dušna odvezli, se dodnes spekuluje. Stejně jako o tom, zda toho na území naší obce není ukryto více. Mluví se o politických dokumentech, prototypech létajících talířů, návodu na výrobu antihmoty či dokonce tunách ukradeného zlata a uměleckých předmětů. Tyto úvahy vešly ve známost jako tzv. „štěchovický poklad“, o jehož nalezení se už pokoušela řada organizací i zapálených hledačů a jejich úsilí stále pokračuje. Pozornost věnovali hned několika lokalitym najednou, kromě Dušna i údolí šlemínského potoka nebo prostoru střelnice na Medníku, kde se údajně nachází podzemní továrna. Faktem je, že „štěchovický poklad“ se postupem času stává více mýtem než skutečností.

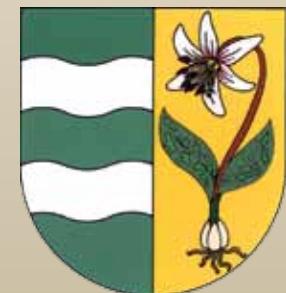
▲ Vchod do štoly, odkud bylo vyzvednuto 32 beden s dokumenty. Pozůstatky štoly se nacházejí několik desítek metrů proti proudu potoka. (Zdroj: Archiv MZV ČR, TO-O USA 1945 - 1959, kart. č. 24, složka „Štěchovický případ“)

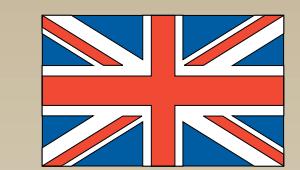

▲ Předměty, objevené československými orgány v blízkosti štoly, které tam zanechali Američané. (Zdroj: Archiv MZV ČR, TO-O USA 1945 - 1959, kart. č. 24, složka „Štěchovický případ“)

▲ Zákopy, které před koncem války v rokli Dušno kopali čeští dělníci i vězni z koncentračního tábora. Foto: Vojtěch Pavelčík

K. H. FRANK'S ARCHIVE

THE HISTORY OF GOLD MINING

We will go back further into history to understand the importance of the Dušno ravine, in which we now find ourselves. The Celts, who inhabited Central Bohemia from the 4th to the 1st century BC, discovered gold here, with extensive panning sites dating back to this period. Evidence of this is also provided by the local place names of Brunšov (Brunnenseifen = panning site) and Šlemín (derived from the word šlemit = to pan). Underground mining enjoyed a boom during the reign of the Luxembourg dynasty (13th and 14th centuries), and the remains of this activity can be found in many places in the area. In the cadastral of our municipality remnants can, for example, be found on the northern slope of Medník Hill, where a large group of little mounds are to be found, formed by the waste rock left over from gold panning activities. The second location is in fact the Dušno ravine. Mention of an ore mill near the stream flowing down from Závist Hill is found in a document from 1527. The local mines reached down to a depth of 100 metres and were discovered during earthworks conducted in connection with the construction of the Štěchovice Dam in 1939 - 1944.

HIDING PLACE FOR K. H. FRANK'S ARCHIVE

These galleries were used at the end of the war to hide several tens of crates taken from Prague, a fact that became known in February 1946. A group of American secret agents and Günter Achenbach, a German prisoner who led them to Dušno, arrived in

Hradištko. During two days they managed to uncover and de-mine the entrance to the gallery and pick up 32 of these wooden crates. The Czechoslovak government only started to get interested in the case after this group had left, at which time they sent the U.S. government an official protest. The crates were only returned to Prague at the start of March. They contained documents from the Bureau of the State Secretary under Karl Hermann Frank, the Reich Protector, later the German State Minister for Bohemia and Moravia, which subsequently served as evidence during his indictment and sentencing to death.

MYTHS ABOUT THE SO-CALLED ŠTĚCHOVICE TREASURE

Speculations continue to this day as to whether the Americans indeed returned everything that they had taken from Dušno. Speculations also abound as to whether more is not hidden in the territory of our municipality. There is talk of political documents, prototypes of flying saucers, an instruction manual for the production of anti-matter or even tonnes of stolen gold and works of art. These contemplations became known under the name of the "Štěchovice treasure", which has been searched for by a number of organisations as well as enthusiastic treasure hunters, and their efforts are ongoing. These organisations and individuals concentrated their search efforts to several locations simultaneously, which, besides Dušno, also included the valley of the Šlemínský Brook or the area of the shooting range on Medník Hill, where an underground factory is allegedly located. The fact is that the "Štěchovice treasure" is gradually becoming more myth than reality.

LES ARCHIVES DE K. H. FRANK

L'HISTOIRE DE L'EXPLOITATION DE L'OR

Pour comprendre l'importance du ravin Dušno où nous nous trouvons maintenant, il faut revenir sur son histoire. Déjà les Celtes, habitant la Bohême du Centre du 4e au 1er siècle avant notre ère, découvrirent l'or comme en témoignent les gisements alluvionnaires importants. Un autre témoignage est offert par les toponymes : Brunšov (Brunnenseifen = gisement alluvionnaire) et Šlemín (dérivé du verbe šlemit = en vieux tchèque : orpailler). Sous le règne de la dynastie des Luxembourg (13e et 14e siècles), c'est l'extraction souterraine qui vécut un grand essor : ses traces se trouvent dans beaucoup de localités des environs, par exemple sur le territoire de notre commune sur la pente septentrionale de la colline de Medník, où il y a entre autres plusieurs « sejps », à savoir des petits amas de terre restant l'orpailage. L'autre endroit, c'est la localité Dušno. Un document de 1527 mentionne le moulin à laver les minerais, situé sur le ruisseau sous la colline de Závist. La profondeur des mines locales s'élève à 100 m. Les mines furent découvertes pendant la construction du barrage de Štěchovice en 1939 - 1944.

UN ABRI POUR LES ARCHIVES DE K. H. FRANK

A la fin de la guerre, ces galeries servirent comme abri pour cacher plusieurs dizaines de caisses importées de Prague ce qui fut rendu public en février 1946. Hradištko fut visité par un groupe d'agents secrets américains avec le prisonnier de guerre allemand Günter Achenbach qui les guida jusqu'à Dušno. En deux jours, ils réussirent à découvrir et à déminer l'entrée de la

mine et emmener 32 caisses en bois. Le gouvernement tchécoslovaque s'intéressa à cette affaire seulement après leur départ, en envoyant une protestation officielle au gouvernement américain. Les caisses furent rendues à Prague seulement au début de mars. Dans les caisses, il y avait des documents du bureau du secrétaire d'Etat auprès du Reichsprotektor, et du ministre d'Etat pour la Bohême et Moravie, Karl Hermann Frank. Ces dossiers servirent comme pièces à conviction pendant le procès et la condamnation à mort de Karl Hermann Frank.

LES MYTHES CONCERNANT LE SOI-DISANT TRÉSOR DE ŠTĚCHOVICE

Jusqu'aujourd'hui on spécule sur la question si les Américains ont vraiment rendu tout ce qu'ils avaient emmené et s'il y a des choses cachées dans les abris sous le territoire de notre commune. On parle des dossiers politiques, des prototypes des soucoupes volantes, d'une recette de production de l'antimatière ou bien d'une quantité inimaginable d'or et d'objets d'art volés. Ces spéculations sont connues comme le "Trésor de Štěchovice" : de nombreux établissements et chercheurs passionnés ont essayé de le trouver et ils continuent toujours à chercher. Ils ont porté leur attention sur plusieurs localités, outre Dušno c'était la vallée du ruisseau de Šlemín ou bien l'espace du champ de tir sous Medník où devrait se trouver une usine souterraine. Le fait est tel que le "Trésor de Štěchovice" devient de plus en plus un mythe et s'éloigne de la réalité.

ARCHIV VON K. H. FRANK

GESCHICHTE DER GOLDFEINDUNG

Um die Wichtigkeit der Schlucht Dušno, in der wir uns jetzt befinden, zu begreifen, müssen wir ein Bisschen in der Geschichte stöbern. Bereits die Kelten, die die mittelböhmische Region zwischen dem 4. und 1. Jh. vor Christus bewohnten, haben Gold entdeckt. Aus dieser Zeit stammen ausgedehnte Brunnenseifen für Goldwäsche. Einen Beweis dafür bieten auch örtliche Ortsnamen Brunšov (Brunnenseifen) und Šlemín (abgeleitet vom Wort „šlemit“ = Goldwaschen). Unter der Luxemburger Herrschaft (13. und 14. Jh.) erlebte der unterirdische Goldabbau einen großen Aufschwung. Seine Überreste sind in der Umgebung noch zu finden, in der Gemarkung unserer Gemeinde befindet sich z.B. auf dem Nordhang von Medník eine Gruppe weitläufiger Goldwäsche-Hügel. Die zweite Stelle ist eben der Standort Dušno. Die Erzmühle am vom Závist strömenden Bach wird bereits in einer Urkunde vom Jahre 1527 erwähnt. Hiesige Goldminen reichten bis in die Tiefe von 100 Metern und wurden bei Erdarbeiten am Stausee Štěchovice in den Jahren 1939 - 1944 entdeckt.

VERSTECK FÜR ARCHIV VON K. H. FRANK

Die erwähnten Stollen dienten zum Kriegsende als Versteck für mehrere Schatzkisten, die aus Prag hergebracht wurden. Dies wurde im Februar 1946 bekannt. Eine Gruppe amerikanischer Geheimagenten kam mit dem deutschen Gefangenen Günter Achenbach in Hradištko (deutsch Hradischko) an. Dieser führte sie nach Dušno. In zwei Tagen ist es ihnen gelungen, den

Stolleneingang abzudecken und zu entminen und schließlich 32 Holzkisten herauszubringen. Nach deren Abfahrt zeigte auch die tschechische Regierung ein großes Interesse am diesem Fall und legte einen offiziellen Protest bei der US-amerikanischer Regierung vor. Die Kisten wurden erst anfangs März zurück nach Prag geschickt. Sie enthielten Dokumente aus der Kanzlei des Staatssekretärs des Reichsprotektors und später des NS-Staatsministers im Protektorat Böhmen und Mähren Karl Hermann Franks, die anschließend als Beweismaterial bei seiner Anklage und Verurteilung zur Todesstrafe dienten.

MYTHEN UM DEN SOG. SCHATZ VON STIECHOWITZ

Darüber, ob die Amerikaner wirklich das zurückschickten, was sie aus Dušno wegbrachten, wird bis heute spekuliert. Genauso darüber, ob es noch mehr davon gibt, was auf dem Gebiet unserer Gemeinde versteckt ist. Man spricht über politische Dokumente, Prototype von fliegenden Tellern, Einleitung zur Herstellung von Antimaterie oder sogar über Tonnen des gestohlenen Golds und Kunstwerke. Diese Erwägungen sind als der sog. „Schatz von Stiechowitz“ bekannt. Diesen zu finden versuchte schon eine Reihe von Organisationen und begeisterten Schatzsuchern und deren Bemühungen dauern immer noch an. Ihre Aufmerksamkeit widmeten sie gleich mehreren Standorten, außer Dušno auch dem Tal des Šlemínské Baches oder dem Raum des Schießstandes auf Medník, wo sich angeblich eine unterirdische Fabrik befinden soll. In der Tat ist aber der „Schatz von Stiechowitz“ mit der Zeit viel mehr ein Mythos als Realität.

АРХИВ К.Х. ФРАНКА

ИСТОРИЯ ДОБЫЧИ ЗОЛОТА

Для того чтобы понять важное значение ложбины Душно, в которой мы именно сейчас находимся, нужно погрузиться в глубь истории. Уже кельты, которые проживали на территории Центральной Чехии в период IV - I веков до Рождества Христова, обнаружили золото. И, начиная с этого времени, здесь находились обширные золотые прииски. Подтверждением этого служат и местные названия поселений – Brunšov (Brunnenseifen = золотой приспособленный) и Šlemín (происходит от слова "šlemit" = промывать золото). Во время правления династии Люксембургов (XIII и XIV века) подземная добыча золота прожигает большой размах. Ее остатки мы можем найти в целом ряде мест в округе. На административной территории нашего города, например, на северном склоне холма Медник, где находятся отходы в виде большого количества куч песка, образовавшихся от промывки золотоносных песков, т.н. сейпов. Вторым местом является именно район Душно. Орудийный мельничек у ручья, текущего от поселка Завист, упоминает документальное свидетельство от 1527 года. Глубина местных рудников достигала 100 метров. Они были обнаружены при земляных работах во время строительства штепховицкой плотины в 1939-1944 годах.

ТАЙНИК ДЛЯ АРХИВА К.Х. ФРАНКА

В конце войны упомянутые штолни послужили в качестве тайника для нескольких десятков ящиков с документами, привезенных из Праги, что стало известно в феврале 1946 года. В Градиштко приехала группа американских секретных агентов вместе в немецким военнопленным

Гюнтером Ахенбахом, который привел их в Душно. В течение двух дней им удалось открыть и разминировать вход в штолню, и забрать 32 деревянных ящика. Уже после их отъезда к этому обстоятельству стало проявлять интерес чехословацкое правительство, и отправило американскому правительству официальный протест. Ящики были возвращены в Прагу только в начале марта. Их содержание составляли документы из канцелярии государственного секретаря в Протекторате рейха, позднее немецкого государственного министра в Чехии и Моравии - Карла Германа Франка, которые затем послужили в качестве доказательного материала при его обвинении и вынесении смертного приговора.

МИФЫ О ТАК НАЗЫВАЕМОМ ШТЕХОВИЦКОМ КЛАДЕ

Еще до сих пор спорят о том, действительно ли американцы вернули то, что они увезли из Душно. Так же как и о том, не спрятано ли на территории нашего города что-то еще. Говорят о политических документах, прототипах летающих тарелок, об инструкции по изготовлению антивещества, и даже о тоннах украшенного золота и предметов искусства. Все эти рассуждения стали известны под названием "Штепховицкий клад". Найти его уже пытались целый ряд организаций и страстных кладоискателей, и их усилия все еще продолжаются. Свое внимание они уделяли сразу нескольким районам одновременно, кроме Душно и долины Шлеминского ручья и территории стрельбища у холма Медник, где по некоторым сведениям находился подземный завод. Фактом остается то, что с течением времени "Штепховицкий клад" становится скорее мифом, чем реальностью.

6

NAUČNÁ STEZKA | VYSTĚHOVANÉ HRADIŠTKO

DUBNOVÝ MASAKR

NAPĚTÍ ROSTE

V důsledku tušení blížící se porážky Němců byly na Hradištku koncem února roku 1945 ukončeny všechny probíhající stavební práce a vězni byli nasazeni na kopání zákopů v Třebsíně a v zalesněné rokli Dušno. Strážní službu v táboře převzali příslušníci ženijních praporů divizí „Germania“ a „Das Reich“, jejichž velitelem byl SS-Sturmbannführer Erwin Lange. Tento fanatik využil nepřítomnosti velitele tábora Alfreda Kuse a zosnoval plán na likvidaci vězňů. Chtěl tak splnit Hitlerův zrůdný rozkaz, že se vězni nesmí dostat do rukou nepřátelských mocností. Jako záminku pro vraždění zinscenoval odhalení plánovaného povstání trestanců. Jeho žáci provedli prohlídku obou baráků a našli tři nože ukryté pod slamníky, několik mincí a malý kousek třaskaviny. To Langemu stačilo jako důkazy o chystané vzpouře.

ZE VZPOMÍNEK JEANA MÉNEZE:

„Ráno 9. dubna ještě před budíčkem se nedaleko baráků ozývají výstřely z pušek. Tušili jsme, že se blíží nějaké nebezpečí. Tahle neblahá domněnka se nám brzy potvrdila. Naši obvyklí hlídači, kteří se k nám chovali vcelku slušně, byli vyštrídáni mladými SS. Napětí sílí a my vidíme přijíždět skupiny mladých vojáků, kteří mají na starost pracovní komanda. Chovají se popudlivě, ale nám ze všeho neuvíce nahání strach tucet jejich pušek. Co představuje takováto nabílkovaná vojenská skupina pro nás vyhladovělý tábor? Vždyť oni se nás bát nemusí. Jsme v naprostu zbídačeném stavu, psychicky zcela na dně a většina z nás trpí úplavici. Jaké nebezpečí bychom mohli představovat pro tuto skupinku mladých, dobře živených SS, kteří jsou v plné síle a dobře vyzbrojeni?“ (z knihy „Mémoires de captivité 1943 – 1945“)

CESTA SMRTI

Skupina stovky vězňů, převážně Francouzů, se v pondělí 9. dubna 1945 vydává jako každé ráno do Třebsína kopat protitankový příkop. Když vyjdou na Závist, zavlé důstojník SS poprvé zlověstný povel „Hinlegen! Kopf runter!“. Nejděsivější okamžiky svého života popsal Jean Ménez takto: „Mladí junkeři se stejně jako při výcviku staví do řady na jedné straně. Všichni pak jednotně nabíjejí své zbraně. Přichází stručný rozkaz: „Hinlegen!“ Zbraně třeskají. Mám hlavu přilepenou k silnici a neodvážím se ani hnout. Jsem stále na živu a vyzávl jsem ve zdraví. „Aufstehen!“ řvou na každého z nás junkeři a my se na povel rychle zvedáme. Ale ne všichni se zvedají, pět těl z naší řady zůstává bezvládně ležet na zemi.“ Krvavý masakr se odehrál i druhý a třetí den. Zabito bylo přibližně padesát vězňů, přesný počet obětí však není známý.

▲ Nechtěnými svědky událostí byli zaměstnanci políce Hradištko, kteří o vše vypovídali při policejním vyšetřování v roce 1965.

▲ Jako připomínka obětí dubnového masakru byl po osvobození vztyčen dřevěný kříž s věncem z ostnatého drátu z koncentračního tábora. Zde se každoročně koná pietní akt u příležitosti výročí konce druhé světové války.
(Foto: Vojtěch Pavelčík)

▲ Na místě, kde ležel jeden ze zastřelených vězňů, byl vyryt do kůry stromu kříž, který je dodnes patrný.
(Foto: Vojtěch Pavelčík)

⑥

EDUCATIONAL TRAIL | FORCEFULLY EVACUATED HRADIŠTKO

THE APRIL MASSACRE

THE TENSION GROWS

All construction work ongoing at Hradiště was terminated at the end of February 1945 based on the belief that a German defeat was eminent, with prisoners being reassigned to digging trenches in Třebšín and in the wooded Dušno ravine. Members of the "Germania" and "Das Reich" engineer battalion divisions, commanded by the SS-Storm Unit Leader Erwin Lange, took over guard duties at the camp. This fanatic took advantage of the absence of Alfred Kus, the camp commander, to engineer a plan to liquidate the prisoners. As an excuse for murdering them, he staged the uncovering of a planned prisoner uprising.

FROM JEAN MÉNEZ'S MEMOIRES:

"The tension is rising and we see a group of young soldiers coming, who are responsible for labour commandos. They are behaving irritably, but what frightens us the most is the dozen guns that they have in their possession. What does such a polished army unit mean to our famished camp? After all, they need not fear us. We are in a very impoverished condition, mentally right at the bottom and

most of us are suffering from dysentery. What danger could we pose for this group of young, well-fed SS soldiers, who are at full strength and well-armed?" (Taken from the book titled "Mémoires de captivité 1943 - 1945")

JOURNEY OF DEATH

On Monday, 9 April 1945, just like every other day, a group of one hundred, mostly French, prisoners was setting out to Třebšín to dig an anti-tank ditch. When they ascend Závist Hill, the SS officer utters the sinister command for the first time: "Hinlegen! Kopf runter!". Jean Ménez described the scariest moments of his life as follows: "Just like during their training, the young Junkers (a junker is a Waffen-SS officer candidate position) are forming a line on one side. Then they all load their weapons in unison. A curt order is given: "Hinlegen!" The weapons make a bang. My head is glued to the road and I dare not move. I am still alive and have escaped with my life. The junkers shout "Aufstehen!" at every one of us and we quickly get up in compliance. But not everyone gets up, with five bodies from our row remaining lying limply on the ground." This bloody massacre was repeated on the second and third day. About fifty prisoners were killed, but the exact number of victims is unknown.

⑥

SENTIER EDUCATIF | HRADIŠTKO DEPEUPLE

LE MASSACRE D'AVRIL

LA TENSION AUGMENTE

En perspective de la défaite imminente de l'Allemagne, tous les travaux de construction à Hradiště furent interrompus vers la fin du février 1945 et les prisonniers furent forcés à creuser les tranchées à Třebšín et dans le ravin boisé Dušno. La surveillance du camp fut reprise par les soldats des bataillons de génie SS „Germania“ et „Das Reich“ dont le commandant fut le SS-Sturmbannführer Erwin Lange. Ce fanatique profita de l'absence du commandant du camp Alfred Kus et prépara le plan de liquidation des prisonniers. Comme prétexte il mit en scène la révélation d'un soulèvement des prisonniers.

JEAN MÉNEZ SE SOUVIENT:

"La tension augmente et nous voyons arriver les groupes de jeunes soldats chargés des commandos de travail. Ils sont très énervés, mais ce sont surtout leurs fusils qui nous font peur. Que peut représenter une telle troupe bien astiquée pour notre camp affamé? Pour eux, il est inutile d'avoir peur de nous. Nous, nous sommes dans un état pitoyable, psychiquement absolument éprouvés et en majorité

affaiblis par la dysenterie. Quel danger pourrions-nous représenter pour ce groupe de jeunes soldats SS bien nourris, forts et bien armés?" (Citation adaptée de son livre „Mémoires de captivité 1943 - 1945")

LE CHEMIN DE LA MORT

Lundi matin, le 9 avril 1945, une centaine de prisonniers, en majorité Français, s'en vont comme d'habitude à Třebšín pour y creuser une tranchée antichar. Ils ont monté la colline de Závist, quand un officier SS donne pour la première fois un ordre sinistre "Hinlegen! Kopf runter!". Jean Ménez décrit les moments les plus horribles de sa vie comme suit: "Les jeunes Junkers forment une ligne, exactement comme ils se sont entraînés. Après, tous chargent leurs fusils dans un seul mouvement. Un nouvel ordre bref: "Hinlegen!" Les armes claquent. Ma tête est collée à la surface de la route et je ne puis pas bouger. Je suis toujours vivant et j'ai survécu sans aucune blessure. „Aufstehen!" s'écrient les Junkers et nous nous levons rapidement. Mais pas tous, cinq corps de notre file restent inanimés à terre. " Deux autres massacres sanglants suivirent le lendemain et le surlendemain. Les SS tuèrent à peu près cinquante prisonniers, le nombre exact de victimes étant toujours inconnu.

⑥

LEHRPFAD | AUSGESIDELTE HRADIŠTKO

APRILMASSAKER

BELIEBTER PRIESTER AUS NANTUA

Mit der Vorahnung der nähernden Niederlage der Deutschen waren alle laufenden Bauarbeiten gegen Ende Februar 1945 in der Region um Hradiště (deutsch Hradischko) eingestellt und die Häftlinge wurden bei der Grabenausbauung in Třebšín sowie in der bewaldeten Schlucht Dušno eingesetzt. Den Wachdienst im Lager übernahmen Mitglieder des Pionierbataillons der Divisionen „Germania“ und „Das Reich“, deren Kommandant der SS-Sturmbannführer Erwin Lange war. Dieser Fanatiker nutzte die Abwesenheit des Lagerkommandanten Alfred Kus aus und bereitete einen Plan zur Liquidation der Häftlinge vor. Als Vorwand für das Hinmorden inszenierte er die Aufdeckung eines geplanten Häftlingsaufstands.

AUS ERINNERUNGEN VON JEAN MÉNEZ:

"Die Spannung wächst und wir sehen Gruppen junger Soldaten kommen, die für die Arbeitskommandos verantwortlich sind. Sie reagieren sehr gereizt, aber am meisten fürchten wir ihre Dutzende von Gewehren. Was soll eine derartig glänzende Militärgruppe für unser verhungertes Lager bedeuten? Sie brauchen ja keine Angst vor uns haben. Wir befinden uns in einem völlig verehelichen Zustand, seelisch am Boden und

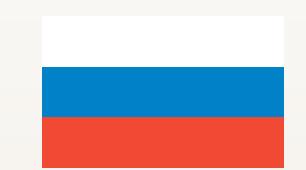
die meisten von uns leiden an heftigem Durchfall. Was für eine Gefahr könnten wir schon für diese Gruppe junger, gut ernährter SS-Männer, die bei voller Kraft und ausreichend bewaffnet sind, darstellen?" (aus dem Buch „Mémoires de captivité 1943 - 1945“)

TODESMARSCH

Eine Gruppe von etwa Hundert Häftlingen, vor allem Franzosen, bricht am Montag, dem 9. April 1945, nach Třebšín auf, einen Panzergraben aufzuheben, wie jeden Morgen. Als sie in Závist sind, gibt der SS-Offizier den berüchtigten Befehl zum ersten Mal: "Hinlegen! Kopf runter!" Die grauenhaftesten Augenblicke seines Lebens beschrieb Jean Ménez folgendermaßen: "Die jungen Junkers stellen sich auf einer Seite in die Reihe auf, wie bei der Übung. Alle laden dann einheitlich ihre Waffen. Es kommt ein kurzer Befehl: "Hinlegen!" Waffen knallen. Meinen Kopf drücke ich zur Straße und wage mich nicht zu bewegen. Ich lebe immer noch und bin gesund davon gekommen. „Aufstehen!“, brüllen die Junkers auf jeden von uns und wir stehen auf Befehl schnell auf. Es stehen aber nicht alle auf, fünf Körper von unserer Reihe bleiben regungslos auf dem Boden liegen." Dieses Blutbad spielte sich auch am zweiten und dritten Tag ab. Es wurden ungefähr fünfzig Häftlinge umgebracht, die genaue Opferzahl ist jedoch unbekannt.

⑥

НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ТРОПИНКА | ВЫСЕЛЕННЫЙ ГОРОД ГРАДИШТКО

АПРЕЛЬСКАЯ БОЙНЯ

НАПРЯЖЕНИЕ РАСТЕТ

В конце февраля 1945 года, по причине приближающегося поражения Германии в войне, были прекращены все проходившие строительные работы, а заключенные были направлены накопание противотанковых рвов в Тршебсине и в заросшей лесами ложбине Душно (Dušno). Охрану влагере взяли на себя представители инженерно-саперных батальонов дивизий «Germania» и «Das Reich», командиром которых был штурмбанфюрер СС Эрвин Ланге (Erwin Lange). Этот фанатик воспользовался отсутствием коменданта лагеря Альфреда Куса, и разработал план по ликвидации заключенных. В качестве предлога для их уничтожения, он инсенировал обнаружение планируемого восстания арестованных.

ИЗ ВОСПОМИНАНИЙ ЖАНА МЕНЕЗА:

"Напряжение возрастает, и мы видим, как приезжают группы молодых солдат, на которых лежит обязанность осуществлять лагерную охрану рабочих команд. Солдаты держатся разрозненно, но больше всего нас пугает опасность их автоматов. Что представляет собой такая вымуштрованная военная группа для нашего изголодавшегося лагеря? Ведь бояться нас они не могут. Мы находимся в совершенно убогом состоянии, психически полностью на дне, а большинство из нас страдает дисентерией. Какую опасность мы

могли бы представлять для такой группы молодых, хорошо откормленных солдат СС, которые находятся в расцвете сил и хорошо вооружены?" (из книги «Mémoires de captivité 1943 – 1945»)

ДОРОГА СМЕРТИ

В понедельник 9-го апреля 1945 года, группа из сотни заключенных, главным образом, французов, как и каждое утро, отправляется в Тршебсин копать противотанковый ров. Когда они подойдут к поселению Завист, то офицер СС в первый раз отдаст зловещий приказ «Hinlegen! Kopf runter!». Самые ужасные минуты своей жизни Жан Менез описал следующим образом: «Молодые юнкеры, как и во время занятий, становятся в одну шеренгу. Затем все они одновременно заряжают свое оружие. Раздается короткий приказ: «Hinlegen! Оружие грохочет. Моя голова как будто прилеплена к шоссе, я боюсь сделать хотя бы одно движение. Я все еще жив, и вышел из переделки без ранения. «Aufstehen!» – орут на нас юнкеры, и мы по их команде быстро встаем. Но встает не все, пять человек из наших рядов остаются неподвижно лежать на земле». Такая же кровавая бойня прошла на второй и на третий день. Было убито приблизительно пятьдесят заключенных, однако точное количество жертв неизвестно.

Středočeský kraj

ABBÉ GABRIEL GAY

OBLÍBENÝ KNĚZ Z NANTUA

Mezi stovkami vězňů byl i francouzský farář Gabriel Gay, který trpělivě snášel týrání krutých věznitelů a nabízel útěchu a víru svým spoluvezňům. Stal se velkou oporou ostatním ve zlých časech a v hodině své smrti prokázal velké hrdinství a obětavost. Narodil se v roce 1911 jako nejmladší ze čtyř dětí. Od roku 1937 působil jako vikář v Nantua. Mezi svými farníky byl velmi oblíbený, a to nejen pro svůj vztah k Bohu, ale především jako vlastenec. Odsuzoval jakékoli válčení a fašistickou okupaci. Když 14. prosince 1943 došlo v Nantua k hromadnému zatýkání za odbojovou činnost, vydal se dobrovolně do rukou neprátele, aby poskytl útěchu svým farníkům. Ihned po příjezdu do tábora musel odevzdat své osobní věci. Kápové mu před očima roztrhali breviář a zničili růženec. Jakékoli projevy víry byly zakázány, to však farář nezabránilo scházet se tajně se svými přáteli při společných modlitbách.

KORESPONDENČNÍ PŘÁTELSTVÍ

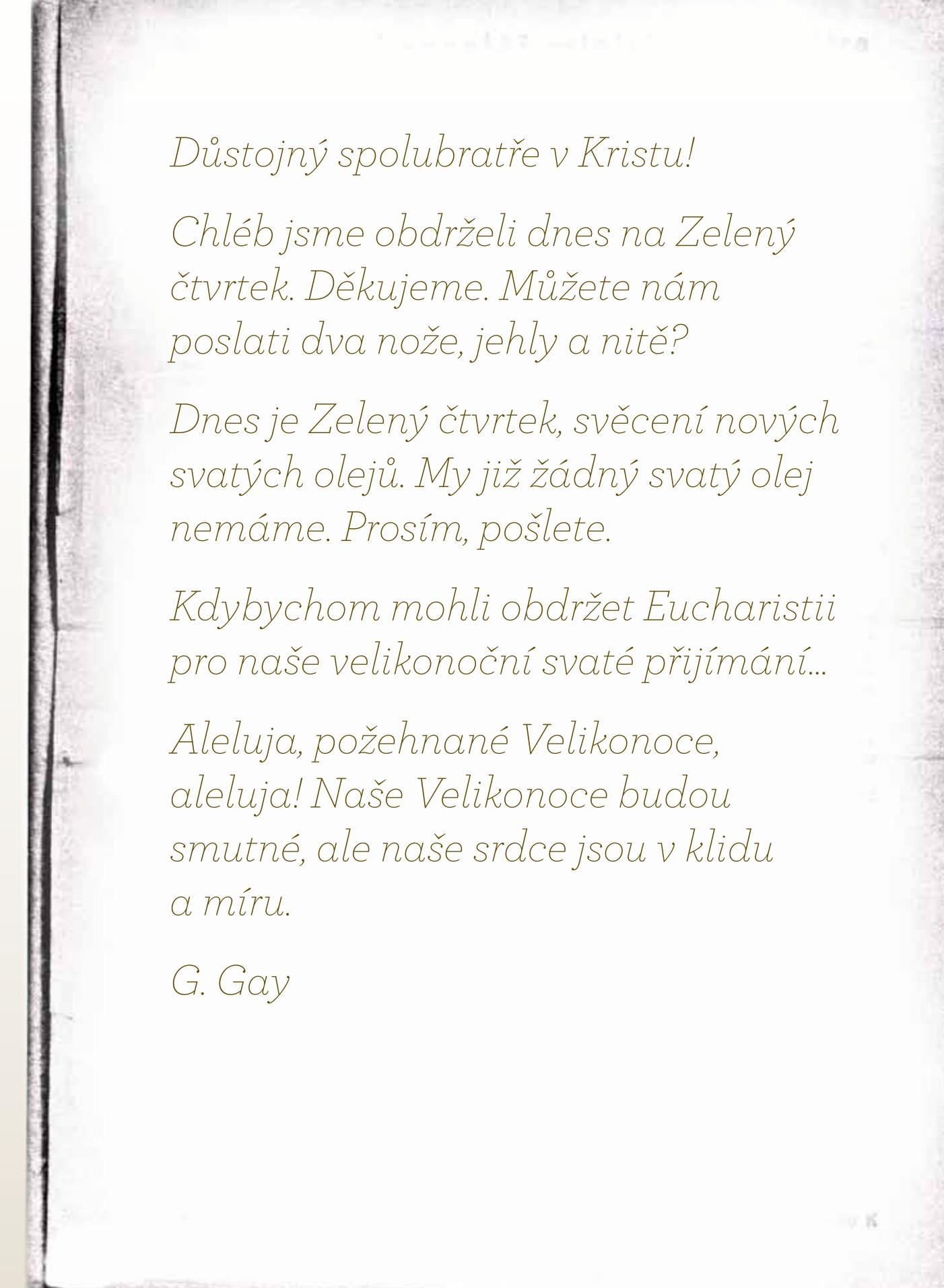
Po roce pobytu ve sběrném táboře v Compiègne se dostal do Buchenwaldu a následně do Flossenbürgu. 2. března roku 1944 byl spolu s dalšími 350 vězni transportován na Hradištko. Následovalo ho sedm jeho přátele z Nantua, z nichž se konce války dočkal pouze jeden. Na podzim roku 1944 se abbé Gabrielem podařilo navázat korespondenční styk se štěchovickým farářem Aloisem Bětíkem a latinsky psané dopisy se tak staly autentickým dokladem o životě v táboře. Farář Bětík se v dopisech snažil vyjádřit podporu a víru v brzký konec války a po mladém knězi Welnerovi, který byl totálně nasazen v davelských tunelech, posílal kromě dopisů i hostie a předměty denní potřeby, o které abbé Gabriel a jeho přítel-spoluvězeň Emile Helmer žádal. Pro abbého Gabriela byly dopisy a balíčky ze štěchovické fary velkou útěchou a mezi oběma bohoslovci vzniklo silné přátelské pouto.

HRDINSTVÍ V OKAMŽIKU VLASTNÍ SMRTI

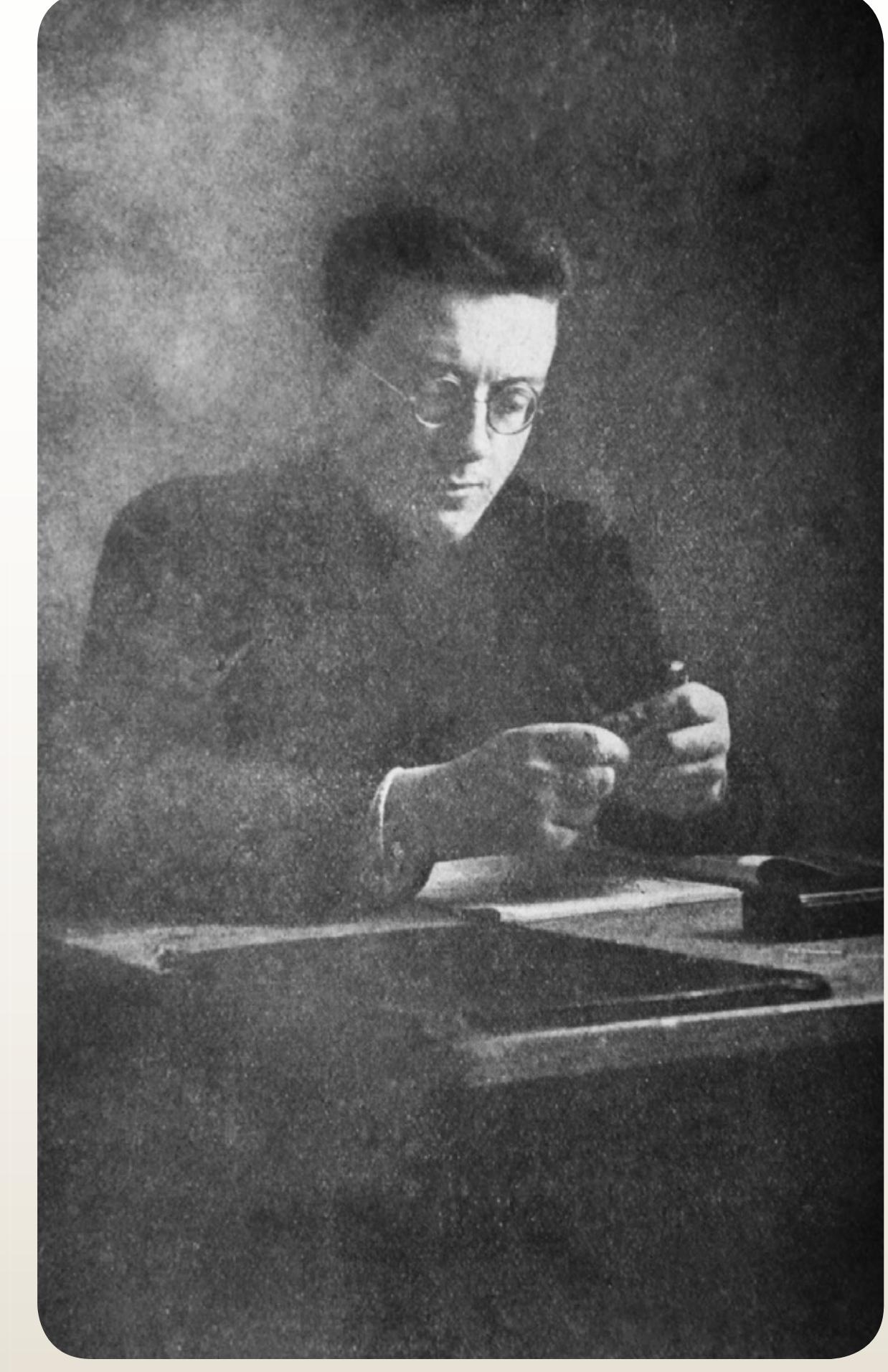
Poslední dopis dorazil do Štěchovic před Velikonocemi roku 1945. Začátkem dubna se odehrálo hromadné střílení vězňů, které otřáslo veškerými nadějemi na přežití. „Pokud můj ubohý život zastaví tyto masakry, nabízím ho dobrovolně,“ prohlásil abbé v těchto dnech. Při třetím pochodu smrti, kdy mezi vězni vypukla při ranním nástupu panika, neboť každý chtěl zaujmout místo v popředí kolony, stoupal si mezi své krajany z Nantua na konec řady. Cestou na Třebsín byl postřelen do paže. Přestože mu jeho spoluženci nabízeli oporu, dobrovolně se připojil ke skupině zraněných, které esesmani odvedli do blízkého lesa, odkud se vzápětí ozvalo několik výstřelů. Abbé Gabriel zemřel 11. dubna 1945 daleko od svého domova. Jeho obětavost a hrdinství se stalo příkladem pro všechny vězny, kteří se dočkali osvobození.

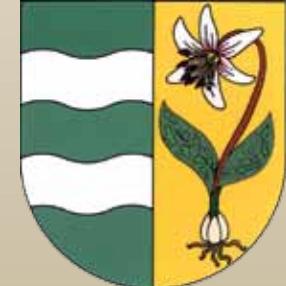
▲ Farář Alois Bětík v roce 1947 při prvním přijímání. Korespondenci s abbé Gabrielem uveřejnil po válce časopisecky pod názvem Neznámý přítel.
(Foto: Josef Dvořák)

▲ Poslední dopis abbého, který napsal štěchovickému faráři v období Velikonoc krátce před svou smrtí 11. dubna 1945.

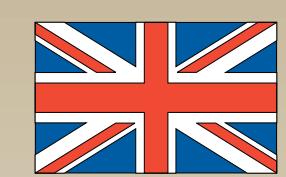

▲ Francouzský farář Gabriel Gay v době, kdy působil jako vikář v Nantua (Reprint knihy „Armand, P.; Givre, M.: L'Abbé Gabriel Gay“)

7

EDUCATIONAL TRAIL | FORCEFULLY EVACUATED HRADIŠTOK

ABBOT GABRIEL GAY

A POPULAR PRIEST FROM NANTUA

Among the hundreds of prisoners was also Gabriel Gay, a French priest, who patiently endured abuse by his cruel captors whilst offering consolation and faith to his fellow prisoners. He became a great support to others in trying times and showed great heroism and dedication in his dying hour. He was born in 1911 as the youngest of four children. He had served as a vicar in Nantua since 1937. He was very popular among his parishioners, not only due to his relationship with God, but predominantly because of his patriotism. He denounced any waging of wars and fascist occupation. When Nantua residents, involved in resistance activities, were arrested en masse on 14 December 1943, he surrendered himself voluntarily to the hands of the enemy in order to provide comfort to his parishioners.

FRIENDSHIP BY CORRESPONDENCE

After a year in the Compiègne collection camp, he was transported to Buchenwald and subsequently to Flossenbürg. On 2 March 1944 he, together with another 350 prisoners, was transported to Hradištko. He was followed by seven of his friends from Nantua, of which only one lived to see the end of the war. In autumn of 1944, Abbot Gabriele managed to establish a correspondence with Alois Bětik, a priest from Štěchovice, and his letters, which were written in Latin, thus became authentic

evidence of life in the camp. In his letters, priest Bětik tried to express support for and belief in an early end to the war and, in addition to the letters, also sent, via the young priest Welner, who was forced to work in the Davle tunnels, hostia and everyday objects, which abbot Gabriele and his friend -his fellow prisoner Emile Helmer, had asked for. These letters and packages sent from the Štěchovice parish were a source of great comfort to Abbot Gabriele, resulting in a strong bond of friendship forming between the two men of God.

HEROISM AT THE MOMENT OF HIS DEATH

The last letter arrived in Štěchovice before Easter 1945. There was a mass execution of prisoners by shooting in early April, which shook everyone's hopes for survival. During these days, the abbot said: "If these massacres put an end to my wretched life, I offer it up willingly". During the third death march, when panic broke out among the prisoners during the morning start because everyone wanted to secure a place at the front of the column, he stood at the end of the line among his countrymen from Nantua. He was shot in the arm on the trip to Třebšín. Even though his fellow prisoners offered him support, he voluntarily joined the group of wounded who were taken to the nearby forest by the SS and shot soon thereafter. Abbot Gabriel died on 11 April 1945 far away from his home. His dedication and heroism served as an example to all the prisoners who lived to see liberation.

7

SENTIER EDUCATIF | HRADIŠTOK DEPEUPLE

ABBÉ GABRIEL GAY

LE PRÊTRE POPULAIRE DE NANTUA

Parmi des centaines de prisonniers, le curé français Gabriel Gay, supportant avec patience les maltraitances de la part des ravisseurs cruels, offrit le réconfort et la foi à ses codétenus. Il fut d'un grand soutien pour les autres dans les moments difficiles et même à l'heure de leur mort. Il fit preuve de sa grande vaillance et de son esprit d'abnégation. En 1937, il devint vicaire à Nantua. Il fut très populaire parmi ses paroissiens, non seulement pour sa dévotion, mais surtout comme patriote. Il condamnait la guerre en général et notamment l'occupation nazie. Le 14 décembre 1943, au moment des arrestations massives des résistants à Nantua, de son plein gré il se remit entre les mains de l'ennemi pour consoler ses paroissiens.

UNE AMITIÉ PAR CORRESPONDANCE

Après un an passé dans le camp d'internement à Compiègne, il fut transporté à Buchenwald puis à Flossenbürg. Le 2 mars 1944, il fut, avec les autres 350 prisonniers, transporté à Hradištko. Il fut accompagné par ses sept amis de Nantua dont un seul survécu à la guerre. En automne 1944, l'abbé Gabriel réussit à entrer en correspondance avec le curé de Štěchovice, Alois Bětik. Leurs lettres écrites en latin représentent un document authentique de la vie dans le camp. Dans ses lettres, l'abbé Bětik s'efforça d'exprimer son soutien et par l'intermédiaire du jeune prêtre Welner, exerçant son service du travail obligatoire dans

les tunnels de Davle, il n'envoya non seulement les lettres, mais aussi des hosties et des articles d'usage courant, demandés par l'abbé Gabriel et par son ami et codétenu Emile Helmer. Les lettres du curé de Štěchovice offrirent à l'abbé Gabriel un grand réconfort et une forte amitié lia les deux théologiens.

UNE MORT HÉROÏQUE

La dernière lettre arriva à Štěchovice avant les Pâques 1945. Au début du mois d'avril, une fusillade massive des prisonniers bouleversa tous les espoirs de survie. „Si ma pauvre vie est capable d'arrêter ces massacres, je suis prêt à l'offrir“, déclara l'abbé dans ces jours. Au début de la troisième marche de la mort, après que la panique eut éclaté parmi les prisonniers pendant le rassemblement du matin – en effet, chacun voulut occuper une place en tête de la colonne –, l'abbé Gabriel et ses compatriotes de Nantua prirent leurs places à la fin de la file. En route vers Třebšín, il fut blessé d'un coup de fusil au bras. Bien que ses codétenus lui eussent proposé leur soutien, il refusa et s'ajouta à un groupe de blessés que les gardes SS emmenèrent dans une forêt proche pour les fusiller. L'abbé Gabriel mourut le 11 avril 1945, loin de son foyer. Son esprit de sacrifice et sa vaillance devinrent un exemple brillant pour tous les prisonniers qui revirent la liberté.

7

LEHRPFAD | AUSGESIDELTE HRADIŠTOK

ABBÉ GABRIEL GAY

BELIEBTER PRIESTER AUS NANTUA

Unter den Hunderten von Häftlingen war auch der französische Pfarrer Gabriel Gay, der geduldig unter der Quälerei durch die grausamen Peiniger litt und Trost und Glaube seinen Mithäftlingen spendete. In bösen Zeiten wurde er zu einer großen Unterstützung für andere und in der Stunde seines Todes erwies er einen großen Helden- und Opfermut. Er ist im Jahre 1911 als das jüngste von vier Kindern geboren. Seit 1937 wirkte er als Vikar in Nantua. Unter seinen Pfarrkindern war er sehr beliebt, dies nicht nur dank seinem Verhältnis zum Gott, sondern vor allem als Patriot. Er lehnte die Führung sämtlicher Kriege und die faschistische Besetzung ab. Als es am 14. Dezember 1943 in Nantua zur Massenverhaftung wegen Widerstandstätigkeit kam, ergab er sich freiwillig in die Hände seiner Feinde, um seinen Pfarrkindern Trost zu spenden.

BRIEFFREUNDSCHAFT

Nach einem Jahr im Sammellager in Compiègne kam er nach Buchenwald und anschließend nach Flossenbürg. Am 2. März 1944 war er gemeinsam mit weiteren 350 Häftlingen nach Hradištko (deutsch Hradischko) transportiert. Es folgten ihm sieben Freunde aus Nantua, von denen nur einer das Kriegsende erleben konnte. Im Herbst 1944 ist es dem Pfarrer Gabriel gelungen, einen Briefkontakt mit Alois Bětik, dem Pfarrer aus Štěchovice (deutsch Stiechowitz), aufzunehmen. Ihre auf Latein geschriebenen Briefe wurden zum authentischen Beweis des Lebens im Lager. Der Pfarrer Bětik versuchte es, in seinen Briefen Trost und

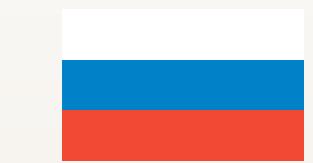
Glaube in ein baldiges Kriegsende zu spenden. Durch den jungen Priester Welner, der in Davler Tunneln total eingesetzt wurde, schickte er außer Briefen und Hostien auch Gegenstände des täglichen Bedarfs, um welche ihn der Pfarrer Gabriel und dessen Freund-Mithäftling Emile Helmer bat. Die Briefe und Päckchen vom Pfarrhaus in Štěchovice (deutsch Stiechowitz) stellten für den Pfarrer Gabriel einen großen Trost dar und zwischen den beiden Theologen entstand eine starke freundschaftliche Verbindung.

HELDENMUT IM ZEITPUNKT DES EIGENEN TODES

Der letzte Brief kam in Štěchovice (deutsch Stiechowitz) vor Ostern 1945 an. Anfangs April ereigneten sich Massenschießereien von Häftlingen ab, die alle Hoffnungen aufs Überleben erschütterten. „Sollte mein elendes Leben diese Massaker stoppen, biete ich es freiwillig an“, erklärte Pfarrer an diesen Tagen. Während des dritten Todesmarsches, als unter den Häftlingen beim Morgenappell Panik ausbrach, denn jeder einen Platz an der Kolonnen Spitze belegen wollte, stellte er sich zu seinen Landsleuten aus Nantua am Reihenende. Unterwegs auf Třebšín wurde er am Arm angeschossen. Obwohl ihm seine Mithäftlinge Unterstützung boten, schloss er sich freiwillig der Verletzengruppe an, die die SS-Männer in den nahen Wald abführten. Von dort aus konnte man unmittelbar darauf mehrere Schüsse hören. Der Pfarrer Gabriel starb am 11. April 1945 weit von seinem Zuhause. Sein Opfer- und Heldenmut wurde zum Beispiel für alle Häftlinge, die die Befreiung erleben durften.

7

НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ТРОПИНКА | ВЫСЕЛЕННЫЙ ГОРОД ГРАДИШТКО

АББАТ ГАБРИЭЛЬ ГАЙ

ЛЮБИМЫЙ ВСЕМИ СВЯЩЕННИК ИЗ НАНТЮА

Среди сотен заключенных был и французский приходской священник Габриэль Гай, который не только терпеливо переносил тиранию жестоких тюремщиков, но также давал утешение и нес веру заключенным. В тяжелые времена он стал надежной опорой для остальных, а в час своей смерти проявил большой героизм и жертвенность. Габриэль Гай родился в 1911 году последним из четырех детей в семье. В 1937 году он стал викарием в Нантюа. Среди своих прихожан Габриэль Гай был очень любим не только за свою крепкую веру в Бога, но и, прежде всего, как патриот своей родины. Он осуждал любые формы войны и фашистскую оккупацию. Когда 14-го декабря 1943 года в Нантюа прошли массовые аресты за участие в сопротивлении, этот священник добровольно сдался в руки врагов, чтобы оказывать духовную помощь своим прихожанам.

ДРУЖБА ПО ПЕРЕПИСКЕ

После года нахождения в сборном лагере в Компьене, аббат Габриэль попал в «Бухенвальд», а затем во «Флоссенбург». А 2-го марта 1944 года, вместе с другими 350 заключенными, он был отправлен в Градиштко. Вместе с ним было отправлено и его семеро друзей из Нантюа, из которых окончания войны дождался только один. Осенью 1944 года аббату Габриэлю удалось установить письменную связь с приходским священником из Штěховице, которого звали Алоис Бетик (Alois Bětik). Их письма, написанные на латинском языке, стали, таким образом, подлинным документом, повествующим о жизни в лагере. Священник Бетик в письмах старался выразить свою поддержку и веру в близкое

окончание войны. А через молодого священника Велнера, который был мобилизован на принудительные работы в давелских туннелях, посыпал, кроме писем, также и облатки (т.е. освященный хлеб) и предметы ежедневной необходимости, которые требовалась аббату Габриэлю и его другу - заключенному Эмилю Эльмеру. Для аббата Габриэля письма и посыпочки из штěховицкого церковного прихода были большой поддержкой. И между двумя церковнослужителями возникла крепкая дружеская связь.

ГЕРОИЗМ В МОМЕНТ СОБСТВЕННОЙ СМЕРТИ

Последнее письмо пришло в Штěховице перед Рождеством 1945 года. В начале апреля был проведен групповой расстрел заключенных, который сильно пошатнул все надежды на их выживание. «Если моя несчастная жизнь может остановить эту бойню, то я предлагаю ее добровольно» – заявил священник в эти дни. Во время третьего «марша смерти», когда во время утреннего построения и выхода на работу среди заключенных началась паника, потому что каждый хотел занять место впереди колонны, аббат Габриэль добровольно занял место среди своих земляков из Нантюа в конце колонны. По пути в Тршебшин ему прострелили руку. Несмотря на то, что заключенные предлагали ему поддержку, он сам присоединился к группе раненых, которых эсэсовцы отвели в ближайший лес, откуда сразу же раздалось несколько выстрелов. Аббат Габриэль умер 11 апреля 1945 года, вдалеке от своего родного дома. Его жертвенность и героизм стали примером для всех заключенных, которые дождались освобождения.

Středočeský kraj

9

NAUČNÁ STEZKA | VYSTĚHOVANÉ HRADIŠTKO

UDÁLOSTI NA KONCI VÁLKY

SITUACE NA CVIČIŠTI

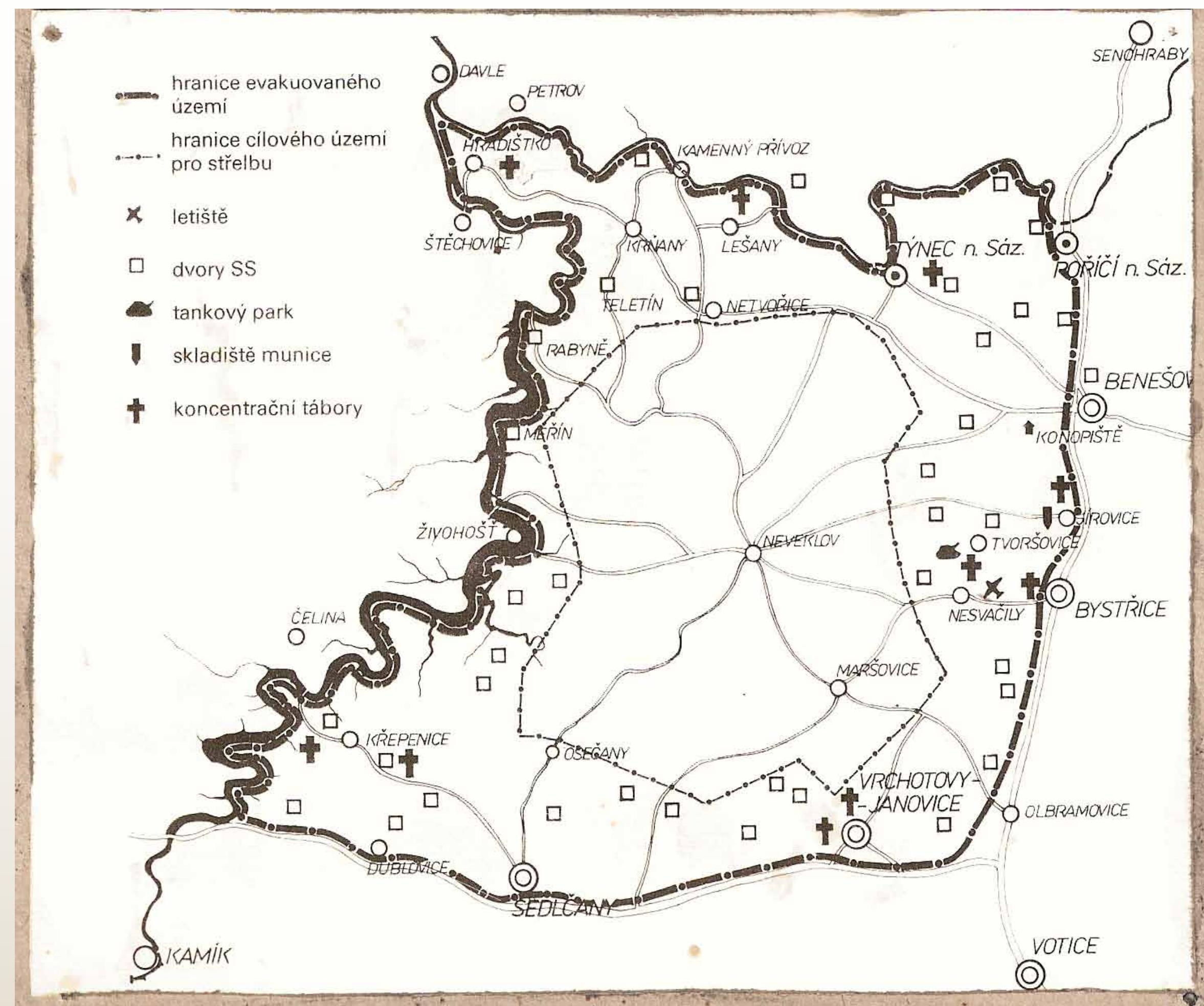
Počátkem dubna 1945 byla sestavena vojenská jednotka „Wallenstein“, kterou mimo jiné tvořilo několik útvarů z vojenského cvičiště „SS-Truppenübungsplatz Böhmen“. Součástí bojové skupiny, která se připravovala na závěrečný boj o udržení světovlády, byl i pluk „Kampfgruppe Klein“ složený z frekventantů ženijní školy Hradištko, jímž velel SS-Oberführer Emil Klein. Bojovou aktivací divize Wallenstein bylo vypuknutí Pražského povstání. Všechny její jednotky měly do rána 6. května dorazit na okraje Prahy a zahájit útok z několika směrů. Cestou na Prahu se esesmani dopustili vraždění civilního obyvatelstva, které statečně bránilo postupu vojska. Nejvíce obětí nacistického běsnění bylo v obcích Psáry, Dolní Břežany a v Praze na Pankráci. Jednotka generála Kleina se dostala podél Vltavy přes Zbraslav až na Smíchov, kde se zapojila do bojů proti pražským povstalcům.

EVAKUACE TÁBORA

Koncentrační tábor v Hradištku byl vyklizen 26. dubna 1945. 21 vězňů neschopných přesunu bylo zavražděno smrtícími injekcemi, ostatní se vydali pěšky na nádraží do Měchenic, kde byli namačkáni v dobytých vagónech. Zde dva dny čekali na transport z Vrchotových Janovic. Místní obyvatelé upláceli Němce cigaretami, aby mohli dávat vězňům jídlo. Teprve třetí den se dal vlak do pohybu směrem ku Praze. Během nekonečné cesty byly k transportu připojovány další vagóny s vězni z ostatních koncentračních táborů, ale i s rodinami německých důstojníků. Vysílení vězni hromadně umírali, na každé zastávce byly z vlaku vynášeny desítky těl. Jejich osud byl stále nejistý. Teprve 8. května se vrata vagónů otevřela a vězni se ocitli na svobodě. Transport smrti osvobodili mezi Kaplicí a Velešínem v jižních Čechách čeští partyzáni.

STÍHÁNÍ VÁLEČNÝCH ZLOČINCŮ

Po kapitulaci se vojáci z vojenského cvičiště SS „Böhmen“ snažili dostat do amerického zajetí. Úspěšný byl v jednání s Američany velitel cvičiště Alfred Karrasch i se svou jednotkou v počtu 20 000 vojáků. Přestože vyšlo najevo, že Karrasch a jeho pobočník Otto Hauprich jsou zodpovědní za vraždu osmi amerických letců, kteří byli 19. dubna 1945 sestřeleni a dopadeni v prostoru cvičiště, nebyli nikdy potrestáni. Jejich trestní stíhání bylo zahájeno až v roce 1971, to už byl však Karrasch tři roky po smrti. Trestu unikl i strůjce hromadného střílení vězňů z Hradištka Erwin Lange, který zmizel z internačního tábora Dachau beze stopy. Emil Klein se snažil uprchnout z Prahy v koloně K. H. Franka. Byl vypátrán v internačním táboře v Darmstadtě a vydán československým orgánům, které ho odsoudily na 20 let odnětí svobody. Propuštěn byl v roce 1964.

▲ Hranice vojenského cvičiště „SS-Truppenübungsplatz Böhmen“, jehož velitelem byl Alfred Karrasch. Zde byly zformovány některé jednotky divize Wallenstein, která se hrála důležitou roli v posledních bojích druhé světové války.

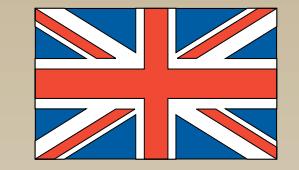

▲ Emil Klein – velitel ženijní školy Hradištko a klíčová osoba v kauze hledání tzv. štěchovického archivu. Byl odsouzen na 20 let odnětí svobody.

▲ V koncentračním táboře Hradištko byli po válce vězněni němečtí zajatci a čeští kolaboranti, a to až do června 1946. Poté byl tábor zrušen a rozebrán.

EVENTS THAT OCCURRED AT THE END OF THE WAR

SITUATION ON THE TRAINING GROUND

An army division called "Wallenstein" was put together in early April 1945, which, among others, comprised of several divisions from the "SS-Truppenübungsplatz Böhmen" army training ground. Part of this battle group, which was preparing for the final battle to maintain world domination, was also the "Kampfgruppe Klein" regiment, comprised of Hradiště engineer school trainees, commanded by the SS-Oberführer Emil Klein. The Prague uprising triggered the activation of the Wallenstein division for battle. All of its units were to arrive at the periphery of Prague by the morning of the 6 May and launch an attack from several directions. On the way to Prague, the SS men murdered civilian inhabitants who bravely defended the advance of the troops. General Klein's unit advanced along the Vltava River via Zbraslav to Smíchov, where it engaged in the fighting waged against the Prague insurgents.

FORCED EVACUATION OF THE CAMP

The inhabitants of the Hradiště concentration camp were forcefully evacuated on the 26 April. Twenty-one prisoners who were unable to move on their own were murdered by lethal injections, with the others embarking on foot to the railway station

in Měchenice, where they were crammed into cattle wagons. Here they waited for two days for transport to Vrchotovy Janovice. Local inhabitants bribed the Germans with cigarettes to allow them to give the prisoners food. The transport of death was liberated by Czech partisans in South Bohemia between Kaplice and Velešín.

PROSECUTION OF WAR CRIMINALS

After the capitulation, soldiers from the SS "Böhmen" army training ground tried to get captured by the Americans. Alfred Karrasch, the training ground commander, and his unit of 20,000 soldiers, were successful in negotiations with the Americans. Although it was shown that Karrasch and Otto Hauprich, his aide, were responsible for the murder of eight American airmen, who were shot down on 19 April 1945 and captured in the area of the training ground, they were never punished. Their criminal prosecution was not launched until 1971, at which time Karrasch had already been dead for three years. Erwin Lange, the mastermind of the mass shooting of prisoners in Hradiště, also escaped punishment, disappearing from the Dachau internment camp without a trace. Emil Klein attempted to flee from Prague in K. H. Frank's convoy. He was tracked down in an internment camp at Darmstadt and handed over to Czechoslovak authorities, who sentenced him to 20 years' imprisonment. He was released in 1964.

LES EVENEMENTS DE LA FIN DE LA GUERRE

LA SITUATION SUR LE CHAMP DE MANŒUVRES

Au début du mois d'avril 1945, les nazis créèrent la division SS „Wallenstein“, composée entre autre de plusieurs unités provenant du champ de manœuvres „SS-Truppenübungsplatz Böhmen“. Une des composantes de ce groupement, préparé pour le combat final et ayant pour but de maintenir l'hégémonie mondiale, fut également le régiment „Kampfgruppe Klein“, constitué des élèves de l'école de génie de Hradiště, sous le chef SS-Oberführer Emil Klein. C'est le début du soulèvement de Prague qu'a activé la division Wallenstein pour le combat. Toutes ses unités durent se déplacer avant le matin du 6 mai dans les banlieues de Prague pour attaquer la ville de plusieurs directions. Pendant leur avancée en direction de Prague, les soldats SS commirent des actes criminels en massacrant la population civile qui s'opposa à l'avancement des troupes. L'unité du général Klein réussit à pénétrer le long de la Vltava jusqu'au faubourg de Smichov pour prendre part aux combats contre les insurgés.

L'ÉVACUATION DU CAMP

Le camp de concentration de Hradiště fut évacué le 26 avril. 21 prisonniers incapables de marcher furent assassinés par les piqûres mortelles, les autres s'en allèrent à pied à la gare de Měchenice où ils furent entassés dans des wagons à bestiaux. Ils

furent obligés d'attendre ici pendant deux jours jusqu'à l'arrivée du transport de Vrchotovy Janovice. Les habitants du village corrompirent les Allemands par les cigarettes pour pouvoir apporter de la nourriture aux prisonniers. Le transport de la mort fut libéré entre Kaplice et Velešín en Bohême du Sud par les partisans tchèques.

LA POURSUITE DES CRIMINELS DE GUERRE

Après la capitulation, les soldats du champ de manœuvres SS „Böhmen“ cherchèrent à passer dans la captivité américaine. Le commandant du champ de manœuvres Alfred Karrasch réussit à négocier avec les Américains la capitulation de son unité de 20 000 hommes. Malgré les preuves de la responsabilité de Karrasch et de son adjoint Otto Hauprich de l'assassinat de huit aviateurs américains abattus le 19 avril et capturés sur le territoire du champ de manœuvres, ils ne furent jamais punis. Leur poursuite pénale ne fut ouverte qu'en 1971, trois ans après la mort de Karrasch. Aussi l'initiateur des exécutions massives des prisonniers Erwin Lange évita-t-il la peine : il s'enfuit du camp de concentration de Dachau sans avoir laissé la moindre trace. Emil Klein essaya de s'évader de Prague dans la colonne de K. H. Frank. Il fut reconnu dans le camp d'internement à Darmstadt et extradé aux autorités tchèques et plus tard condamné à 20 ans de prison. Il fut mis en liberté en 1964.

EREIGNISSE AM KRIEGSENDE

LAGE AUF DEM ÜBUNGSPLATZ

Anfangs April 1945 wurde die SS-Division „Wallenstein“ aufgestellt, die sich unter anderem auch aus mehreren Formationen vom SS-Truppenübungsplatz Böhmen zusammensetzte. Einen Teil der Kampfgruppe, die sich auf den Endkampf für die Erhaltung der Weltherrschaft bereitete, bildete auch das Regiment „Kampfgruppe Klein“, das sich aus Offiziersschülern der Pionierschule Hradiště zusammensetzte, deren Kommandant der SS-Oberführer Emil Klein war. Die SS-Division „Wallenstein“ wurde nach dem Ausbruch des Prager Aufstands aktiv. Alle ihre Einheiten sollten bis zum Morgen am 6. Mai in Prag eintreffen und zum Angriff aus mehreren Richtungen ansetzen. Auf dem Weg nach Prag verrichteten sie SS ein Blutbad an der zivilen Bevölkerung, die sich mutig zu Wehr setzte. Die Einheit Generals Klein kam der Moldau entlang über Zbraslav bis nach Smíchov, wo sie sich dem Kampf gegen Aufständischen in Prag anschloss.

LAGERRÄUMUNG

Das Konzentrationslager in Hradiště war am 26. April geräumt. 21 des Transports unfähige Häftlinge waren durch Tötungsspritzen ermordet, die Übrigen brachen zu Fuß zum Bahnhof in Měchenice auf, wo sie in Viehwaggons hineingepresst wurden. Hier mussten sie zwei Tage auf Transport nach Vrchotovy Janovice (deutsch Markt Janowitz) warten. Hiesige Bewohner

bestachen die Deutschen mit Zigaretten, um den Häftlingen Essen bringen zu dürfen. Der Todestransport wurde in Südböhmen, zwischen Kaplice (deutsch Kaplitz) und Velešín (deutsch Weleschin), von tschechischen Partisanen befreit.

VERFOLGUNG DER KRIEGSVERBRECHER

Nach der Kapitulation versuchten die Soldaten vom SS-Übungsplatz „Böhmen“ in die US-Gefangenschaft zu geraten. Der Kommandant des Übungsplatzes Alfred Karrasch mit seiner Einheit von 20 000 Soldaten war in Verhandlungen mit den Amerikanern erfolgreich. Obwohl es sich herausstellte, dass Karrasch und sein Adjutant Otto Hauprich für die Ermordung von acht amerikanischen Fliegern verantwortlich waren, die am 19. April 1945 abgeschossen und auf dem Übungsgelände ertrunken waren, waren sie nie bestraft. Ihre Strafverfolgung war erst im Jahre 1971 aufgenommen, Karrasch war zu dieser Zeit jedoch schon drei Jahre tot. Einer Bestrafung entging auch Erwin Lange, der Anstifter der Massenschießerei von Häftlingen in Hradiště (deutsch Hradischko), der aus dem Internierungslagen in Dachau spurlos verschwand. Emil Klein versuchte in der K. H. Frank-Kolonie von Prag zu fliehen. Er wurde im Internierungslager in Darmstadt gefunden und den tschechischen Behörden übergeben, die ihn zu einer Freiheitsstrafe von 20 Jahren verurteilten. Er wurde im Jahre 1964 aus der Haft entlassen.

СОБЫТИЯ В КОНЦЕ ВОЙНЫ

СИТУАЦИЯ НА ВОЕННОМ УЧЕБНОМ ПЛАЦЕ

В начале апреля 1945 года было сформировано воинское подразделение "Wallenstein", в которое, кроме других, входило несколько подразделений из военного учебного плаца "SS-Truppenübungsplatz Böhmen". Составной частью боевой группы, которая готовилась к заключительному сражению за удержание мирового господства, был и полк "Kampfgruppe Klein", состоящий из курсантов инженерно-саперной школы Градиштко, комендант которой был оберфюрер СС Эмиль Кляйн. Пражское восстание послужило детонатором для боевой активности дивизии "Wallenstein". До утра 6-го мая все ее воинские подразделения должны были прибыть в Прагу и начать атаку из нескольких направлений. По дороге в Прагу эсэсовцы совершили убийство нескольких лиц из гражданского населения, которые мужественно препятствовали продвижению войск. По направлению вдоль Влтавы через Зbraslav воинское подразделение генерала Кляйна добралось до Смихова, где включилось в бой против пражских повстанцев.

ЭВАКУАЦИЯ ЛАГЕРЯ

Концентрационный лагерь в Градиштко был очищен от заключенных 26-го апреля. 21 заключенного, которые не были способны перенести эвакуацию, умертвили смертельными инъекциями. А остальных заключенных отправили пешком в Мěchenici на вокзал, где их посадили в переполненные вагоны для перевозки скота. Здесь они два дня ожидали транспорта из Врхотовых Яновиц. Местные жители украдкой

давали немцам сигареты, чтобы те позволяли им приносить заключенным еду. Чешские партизаны освободили транспорт смерти в Южной Чехии между Каплицы и Велешином.

ПРЕСЛЕДОВАНИЕ ВОЕННЫХ ПРЕСТУПНИКОВ

После капитуляции Германии солдаты с военного учебного плаца "SS-Böhmen" старались попасть в американский плен. Переговоры с американцами коменданта военного учебного плаца Альфреда Каррасча (Alfred Karrasch), под командованием которого находилось воинское подразделение в составе 20 000 солдат, оказались успешными. Несмотря на то, что обнаружилось, что Каррасч и его адъютант Отто Хауприх несут ответственность за убийство восьми американских летчиков, самолет которых 19-го апреля 1945 года был сбит и упал на территорию военного учебного плаца, они никогда не были наказаны. Их уголовное преследование началось только в 1971 году, однако после смерти Каррасча уже прошло три года. Наказания также избежал и организатор массового расстрела заключенных в Градиштко – Эрвин Ланге, который исчез без следа из лагеря "Дахау" для интернированных лиц. Эмиль Кляйн старался убежать из Праги в колонне К.Х. Франка. Однако был найден в лагере "Дармштадт" для интернированных лиц, и выдан чехословацким органам, которые его приговорили к 20 годам лишения свободы. Эмиль Кляйн вышел из тюрьмы в 1964 году.

ŽENIJNÍ ŠKOLA HRADIŠTKO

SS-PIONERSCHULE HRADISCHKO

Ještě před dokončením vystěhování obce byla dne 1. července 1942 na území Hradištka založena ženijní škola, jako první vojenská škola na zřizovaném cvičišti „SS-Truppenübungsplatz Beneschau“ (později přejmenovaném na „SS-Truppenübungsplatz Böhmen“). Jejím zakladatelem byl Willy Boden, pozdějším velitelem školy se stal SS-Oberführer Emil Klein. Škola využívala území od soutoku Vltavy a Sázavy až k obcím Teletín a Kamenný Přívoz. Původně měla být určena pouze pro důstojníky ženijního vojska, nakonec byly otevřeny tři výcvikové kurzy: kurz velitelů čet v Hradištku, poddůstojnický kurz v Pikovicích a technický kurz v Brunšově. Později bylo zřízeno ještě ženijně-technické učiliště, jehož úkolem bylo školit opraváře pro dílenské jednotky a provádět vývojové práce na ženijních zbraních a zařízeních.

PROMĚNA OBCE V DŮSLEDKU VOJENSKÝCH POTŘEB

Se zřízením školy souviselo zajištění provozních a ubytovacích prostor, skladišť a výcvikových ploch. V Hradištku mělo být připraveno ubytování pro štábnu rotu (130 mužů) a pro velitelský štáb (60 mužů). Dále se měly zajistit budovy pro umístění vojenské správy, nemocnici, správu zemního cvičiště a výukové sály důstojnických kurzů se 100 lůžky. Další budovy měly sloužit jako důstojnický dům pro stálý personál, pro důstojnické frekventanty, kantýny s ubytovacími prostory pro poddůstojníky a mužstvo, stáje, jízdárny, dílny či garáže.

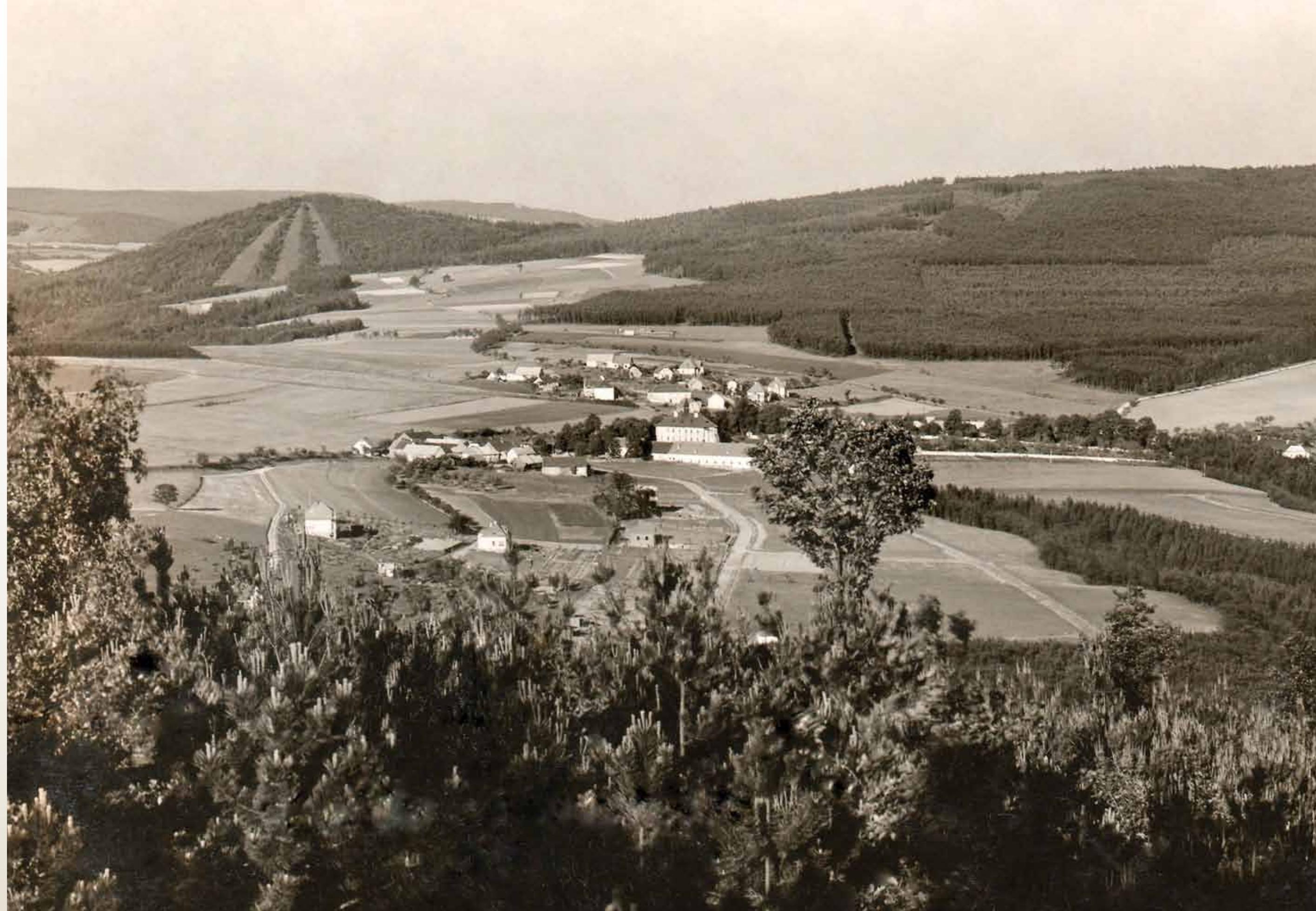
ÚPRAVY V PIKOVICÍCH I NA BRUNŠOVĚ

V Pikovicích bylo potřeba zařídit ubytování pro tři roty (600 mužů) a pro poddůstojníky (250 mužů). Každá rota

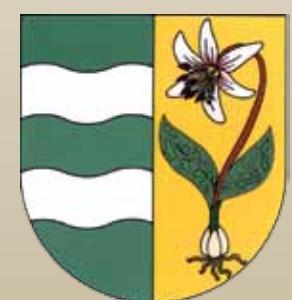
vyžadovala vojenskou prodejnu, skladiště zbraní a šatstva. V Brunšově bylo třeba zajistit ubytování pro jednu rotu (200 mužů), zvláštní výcvikový kurz (180 mužů) a ubytování pro personál vodního cvičiště. Ostatní budovy nevyužité pro ubytování jednotek měly být dány k dispozici stálým zaměstnancům školy.

DOMOV PRO STOVKY VOJÁKŮ

Honošné vily obsadili důstojníci a velitelé ženijní školy se svými rodinami. Pro ubytovací potřeby frekventantů vojenských kurzů byly na území obce vystavěny dřevěné ubytovny, tzv. „teskobaráky“, které se příliš nelišily od budov, které stály v koncentračních táborech. Na mostě ve Štěchovicích i v Pikovicích vyrostly závory a nepřetržitě zde hlídkovala stráž. Nepovolaným byl vstup zakázán.

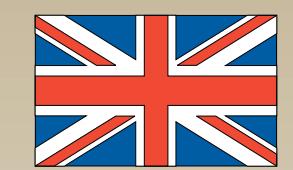

▲ Dvojice fotografií z let 1937 a 1946 ukazuje proměnu Hradištka v důsledku zřízení vojenské školy. Obec přetnula dlážděná silnice (1), na konci Hradištka směrem na Pikovice vyrostl koncentrační tábor (2). Za hospodářskými budovami zámku a v Podkově jsou patrné ubytovny pro vojáky (3) a budova dnešních tiskáren (4). V místech, kde právě stojíme, vznikl propojením dvou vil důstojnický dům, tzv. „Führerheim“, s tančním sálem, kinem, kasínem a jídelnou (5). Naproti němu mělo být postaveno koupaliště (6). Nedaleko odsud bydlel i velitel ženijní školy Emil Klein se svou rodinou. (Foto: Josef Dvořák)

②

EDUCATIONAL TRAIL | FORCEFULLY EVACUATED HRADIŠTKO

HRADIŠTKO ENGINEER CORPS SCHOOL

HRADIŠTKO ENGINEER CORPS SCHOOL

An engineer corps school, founded in the Hradiště territory on 1 July 1942, even before the municipality's inhabitants were forcefully evacuated, was the first army school on the established training ground "SS-Truppenübungsplatz Beneschau" (later renamed to "SS-Truppenübungsplatz Böhmen"). Its founder was Willy Boden, with SS-Oberführer Emil Klein later appointed as the commander of this school. The school made use of territory from the confluence of the Vltava and Sázava rivers right up to the municipalities of Teletín and Kamenný Přívoz. This school was originally intended solely for army engineer corps officers, but three training courses were opened in the end: a course for platoon commanders in Hradiště, a non-commissioned officers' course in Píkovice and a technical course in Brunšov.

THE MUNICIPALITY'S TRANSFORMATION AS A RESULT OF ARMY NEEDS

The foundation of the school brought about the establishment of operational and accommodation premises, storage facilities and training areas. Accommodation for a staff platoon (130 men) and for the command staff (60 men) was to be prepared in Hradiště. Also to be constructed were buildings housing army administration, a hospital, training ground administration and officer training course halls with 100 beds. Other buildings were to serve as an officers' house for permanent staff,

for officer trainees, canteens with accommodation facilities for non-commissioned officers and men, stables, riding halls, workshops or garages.

BUILDINGS MODIFICATIONS MADE IN PIKOVICE AS WELL AS IN BRUNŠOV

There was a need to establish accommodation in Píkovice for the three companies (600 men) and for the non-commissioned officers (250 men). Each company required an army store and a weapons and clothing depot. In Brunšov, it was necessary to arrange accommodation for one company (200 men), a special training course (180 men) and accommodation for water training ground personnel. The other buildings, not used in accommodating army units, were to be made available to the school's permanent staff.

HOME FOR HUNDREDS OF SOLDIERS

Opulent villas were taken over by officers and commanders of the engineer corps school with their families. Wooden barracks, so-called "teskobaráky" in Czech (pre-fabricated buildings), were erected in the municipality to meet the accommodation needs of army trainees. These barracks were very similar to the buildings erected in concentration camps.

②

SENTIER EDUCATIF | HRADIŠTKO DEPEUPLE

L'ÉCOLE DE GENIE HRADIŠTKO

SS-PIONIERSCHULE HRADISCHKO

Encore avant l'évacuation de la commune, le 1er juillet 1942, une école de génie fut fondée sur le territoire de la commune de Hradiště, la première école ouverte sur le futur terrain militaire „SS-Truppenübungsplatz Beneschau“ (plus tard rebaptisé comme „SS-Truppenübungsplatz Böhmen“). Son fondateur fut Willy Boden, et c'est le SS-Oberführer Emil Klein qui devint son chef. L'école exploita le territoire du confluent de la Vltava et de la Sázava jusqu'aux communes de Teletín et Kamenný Přívoz. D'abord, elle dut être destinée seulement aux officiers de génie, mais plus tard on ouvrit trois cours d'entraînement : cors pour les chefs des sections, cours pour les sous-officiers à Píkovice et cours technique à Brunšov.

LA TRANSFORMATION DE LA COMMUNE SUITE AUX EXIGENCES MILITAIRES

La création de l'école nécessita la construction des espaces d'exploitation et d'hébergement, des entrepôts et des terrains d'entraînement. À Hradiště, il fut prévu de réaliser un hébergement pour une compagnie d'état-major (130 hommes) et pour l'état-major (60 hommes). Il fallut construire des immeubles pour l'administration militaire, l'hôpital, l'administration du champ d'exercices terrestres et des salles pour les participants aux cours d'officiers, avec 100 lits. D'autres immeubles devaient servir

de maison d'officiers pour le personnel permanent et pour les participants aux cours d'officiers, de cantines avec hébergement pour les sous-officiers et troupe, d'écuries, manèges, ateliers et garages.

LES AMÉNAGEMENTS À PIKOVICE ET À BRUNŠOV

A Píkovice, il fallait assurer un hébergement pour trois compagnies (600 hommes) et pour les sous-officiers (250 hommes). Pour chaque compagnie, il fallait construire un magasin militaire, un entrepôt d'armes et de vêtements. A Brunšov, il fut nécessaire d'assurer l'hébergement pour une compagnie (200 hommes), un cours d'entraînement spécial (180 hommes) et l'hébergement pour le personnel du champ de manœuvres aquatique. Il fut prévu d'attribuer d'autres immeubles, non exploités pour l'hébergement, à la disposition des employés de l'école.

UN FOYER POUR DES CENTAINES DE SOLDATS

Des villas somptueuses furent occupées par les officiers et les chefs de l'école du génie et leurs familles. Pour l'hébergement des participants aux cours militaires, on construisit des cantonnements en bois, les soi-disant „tesko-baraquas“, peu différents des baraquas des camps de concentration.

②

LEHРFAD | AUSGESIDELTE HRADIŠTKO

PIONIERSCHULE HRADIŠTKO

SS-PIONIERSCHULE HRADISCHKO

Noch vor dem Abschluss der Zwangsaussiedlung der Gemeinde wurde am 1. Juli 1942 auf deren Gebiet eine Pionierschule als die erste Militärschule auf dem zu errichteten Übungsplatz „SS-Truppenübungsplatz Beneschau“ (später umbenannt zu „SS-Truppenübungsplatz Böhmen“) errichtet. Ihr Gründer war Willy Boden, später wurde zum Kommandant der Schule der SS-Oberführer Emil Klein. Die Schule nutzte das Gebiet von der Einmündung der Sassa in die Moldau bis zu den Gemeinden Teletín und Kamenný Přívoz. Ursprünglich sollte diese Schule ausschließlich Offizieren der Pioniertruppen dienen, schließlich wurden drei Übungskurse eröffnet: Kurs für Zugführer in Hradiště (deutsch Hradischko), Unteroffizierskurs in Píkovice (deutsch Pikowitz) und technischer Kurs in Brunšov (deutsch Brunschau).

GEMEINDEUMWANDLUNG INFOLGE DER MILITÄRBEDÜRFNISSE

Mit der Errichtung der Schule hing die Sicherstellung von Betriebs- und Unterkunftsräumlichkeiten, Lagerräumen und Übungsfächern zusammen. In Hradiště (deutsch Hradischko) sollte die Unterkunft für Stabskompanie (130 Männer) und Führerstab (60 Männer) bereitgestellt werden. Weiterhin sollten Gebäude für Militärverwaltung, Krankenhaus, Verwaltung des Bodenübungsplatzes und Unterrichtssäle für Offizierskurse mit 100 Betten sichergestellt werden. Weitere Gebäude sollten

als Offiziershaus für ständiges Personal, Offiziersschüler, Kantinen mit Unterbringungsmöglichkeiten für Unteroffiziere und Mannschaft, Ställe, Reitschulen, Werkstätten oder Garagen dienen.

ANPASSUNGEN IN PIKOVICE UND BRUNŠOV

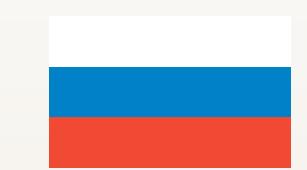
In Píkovice bestand die Notwendigkeit, Unterkunft für drei Kompanien (600 Männer) und für Unteroffiziere (250 Männer) einzurichten. Jede Kompanie erforderte ein Militärgeschäft, Waffen- und Bekleidungslager. In Brunšov war es nötig, Unterkunft für eine Kompanie (200 Männer), einen Sonderübungskurs (180 Männer) und Unterkunft für Personal des Wasserübungsplatzes zu schaffen. Übrige für die Truppenunterkunft nicht genutzte Gebäude sollten den ständigen Mitarbeitern der Schule zur Verfügung gestellt werden.

HEIM FÜR HUNDERTE VON SOLDATEN

Die Prunkvillen wurden durch Offiziere und Führer der Pionierschule und deren Familien besetzt. Für die Unterbringung der Offiziersschüler wurden auf dem Gemeindegebiet hölzerne Beherbergungseinrichtungen, sog. „Teskobaracken“, gebaut, die sich von Gebäuden, die in KZ-Lagern standen, nicht viel unterschieden.

②

НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ТРОПИНКА | ВЫСЕЛЕННЫЙ ГОРОД ГРАДИШТКО

ИНЖЕНЕРНО-САПЕРНАЯ ШКОЛА ГРАДИШТКО

SS-PIONIERSCHULE HRADISCHKO

Еще перед окончанием выселения жителей города, 1-го июля 1942 года на территории Градиштко была открыта инженерно-саперная школа, в качестве первой военной школы на организованном военном учебном плацу «SS-Truppenübungsplatz Beneschau» (позднее переименованном в «SS-Truppenübungsplatz Böhmen»). Основателем этой школы был Вилли Боден (Willy Boden), последующим комендантам школы сталoberführer CC Эмиль Кляйн (Emil Klein). Школа использовала территорию от места слияния Влтавы и Сазавы вплоть до городков Телетин (Teletín) и Каменны Пршевоз (Kamenný Přívoz). Первоначально школа планировалась только для офицеров инженерно-саперных войск. Но затем в ней было открыто три учебных курса: курс командиров взводов в Градиштко, сержантский курс в Пиковицах, и технический курс в Бруншове.

КАК ВОЕННЫЕ НУЖДЫ ИЗМЕНИЛИ ОБЛИК ГОРОДА

Организованную школу было необходимо обеспечить эксплуатационными и жилыми помещениями, складскими помещениями и учебными территориями. В Градиштко нужно было подготовить жилье для штабной роты (130 мужчин) и для командного штаба (60 мужчин). Кроме того, необходимо было подготовить здания для размещения военной администрации, больницы, администрации учебного плаца в полевых условиях, и для учебных залов для офицерских курсов вместимостью на 100 человек. Другие здания предназначались в качестве жилых

домов для офицеров из постоянного персонала, для курсантов офицерских курсов, столовых с жилыми помещениями для сержантского состава и экипажей, для конюшни, манежа, мастерской и гаража.

РЕКОНСТРУКЦИЯ В ПИКОВИЦАХ И В БРУНШОВЕ

В Пиковицах было необходимо организовать жилье для трех рот (600 мужчин) и для сержантского состава (250 мужчин). Для каждой роты требовались магазин для военнослужащих, склад оружия и обмундирования. В Бруншове нужно было обеспечить жилье для одной роты (200 мужчин), для специального учебного курса (180 мужчин), и для персонала водного учебного плаца. Остальные здания, не используемые для проживания воинских подразделений, предназначались для постоянных сотрудников школы.

ЖИЛЬЕ ДЛЯ СОТОН СОЛДАТ

Роскошные виллы заняли офицеры и командиры инженерно-саперной школы со своими семьями. Для проживания курсантов военных курсов на территории города были построены деревянные общежития типа сборных щитовых бараков, которые не сильно отличались от построек в концентрационных лагерях.

Středočeský kraj

JAK A KDE PROBÍHAL VOJENSKÝ VÝCVIK

VÝCVIKOVÁ ÚZEMÍ

Obec Hradištko a její okolí nabízely pro výcvik ženistů ideální přírodní podmínky – rozsáhlé lesy, pole, hluboké rokle či vodní plochy. Území bylo rozděleno na několik výcvikových ploch. Ostroh Sekanka a pole v lokalitě Nade Vsí sloužily jako „Landplatz-Depot“, na jeho východním okraji v Haberně bylo vybudováno muniční skladiště „Munitionsdepot“, které bylo před koncem války vyhozeno do povětrí. Na úpatí vrchu Medník byla postavena střelnice „Pistolen-Schießstand“. Severozápadně od Brunšova na polích za budovou dnešní pošty a v lokalitě zvané V Cihelně se nacházel výcvikový prostor „Landplatz-Ziegelei“. V osadě Šlemín na břehu Vltavy bylo zbudováno vodní cvičiště s přístavišti a skladiště „Wasserübungsplatz Moldau“. Vodní cvičiště se rozléhalo i na levém břehu Sázavy v Píkovicích –

„Wasserübungsplatz Sasau“. K vojenskému výcviku využívala ženijní škola také území na Závisti v lokalitě Kobylí draha („Schießstände Zawist“) a prostor severně od Třebsína („Übungsplatz Trebsin und Zawist“).

VOJENSKÝ VÝCVIK

O podobě výcviku si lze udělat představu z dochovaných rozkazů, které byly vydávány před příjezdem inspekce z řad vysokých důstojníků zbraní SS a v nichž bylo rozesepáno, co má která jednotka na určitém cvičišti předvádět. Na vodním cvičišti Vltava prováděli frekventanti například ukázku, jak během půl hodiny postaví válečnou mostní soupravu a pozemní lávky pro přejezd čtyřtunových nákladních automobilů. Na cvičišti „Cihelna“ probíhal boj v zalesněném území, polní opevňování, kladení min a hloubení protitankových zákopů. Jednotlivé ženij-

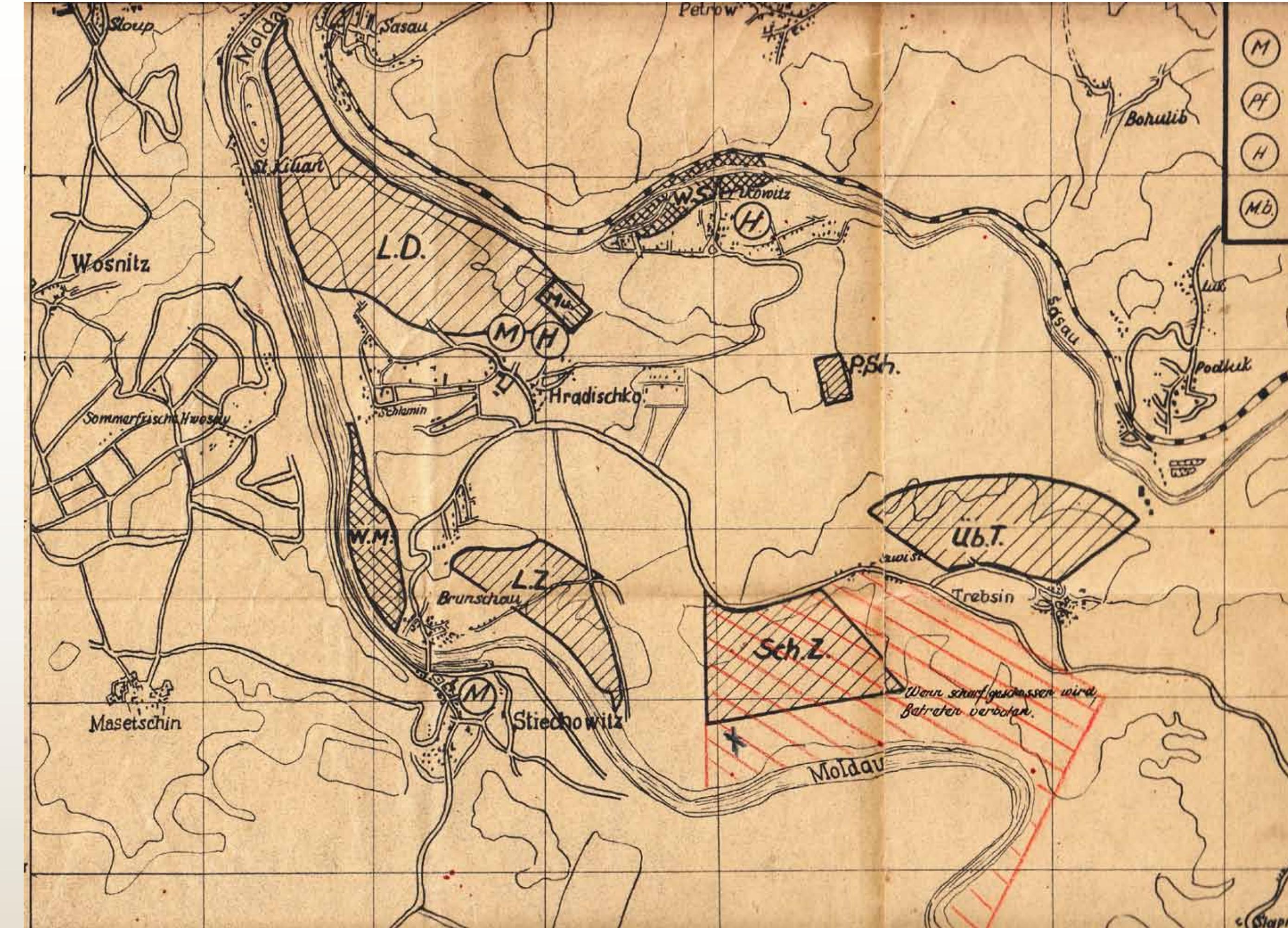
ní kolony zde také předváděly na maketách tanků protitankový boj zblízka. Na „Landplatz Depot“ probíhal výcvik ženijních úderníků s ostrou municí, výcvik se ženijními stroji, boj zblízka či trhací práce. Na Sázavě se mimo jiné trénovala stavba lávek pro pěší. Kromě vojenských dovedností cvičili účastníci kurzů i svou fyzickou zdatnost v základních sportovních disciplínách a nezbytností bylo i několikatýdenní politické školení.

DNEŠNÍ POZŮSTATKY

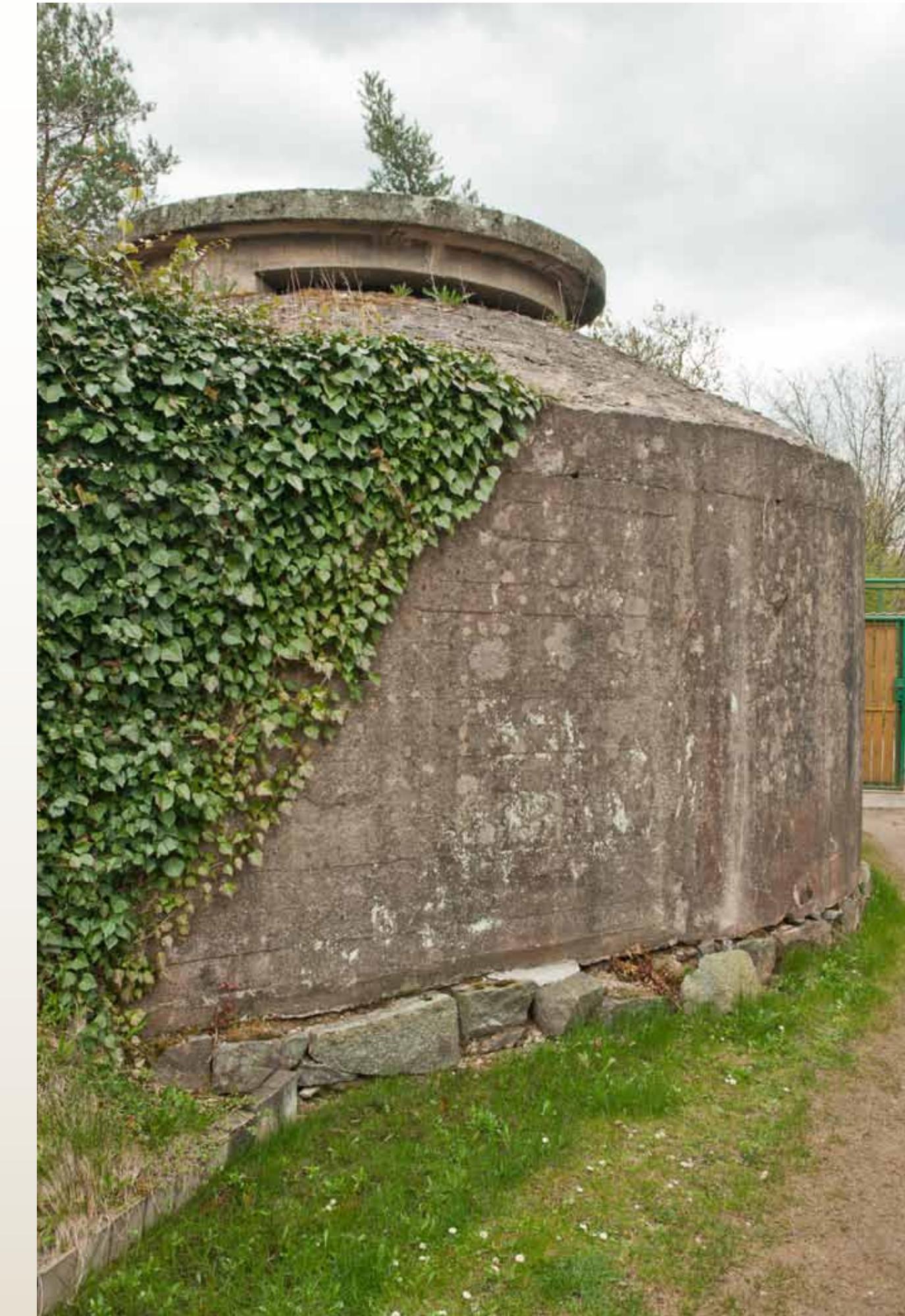
Do současnosti se na vojenskou činnost v Hradištku dochovalo několik památek – slepé rameno řeky Vltavy na Brunšově, které sloužilo jako vodní přístaviště, pistolová střelnice u Medníku, cvičný betonový srub v chatové oblasti Sekanka a znatelné pozůstatky po muničním skladu v podobě valů, u kterých právě stojíte.

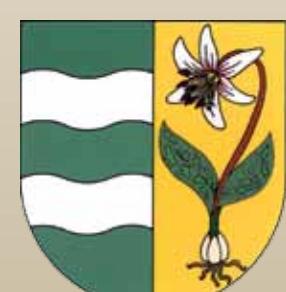
▲ Pistolová střelnice na úpatí vrchu Medník. Přejí stavbě byli využíváni i vězni z pracovního tábora. (Foto: V. Pavelčík)

▲ Ručně kreslená mapa neznámého data zobrazuje jednotlivá místa na území naší obce využívaná k vojenskému výcviku. (Zdroj: NA, f. Zemský úřad v Praze (ZÚ Praha), kart. 288, mapa vojenského cvičiště zbraní SS na Benešovsku.)

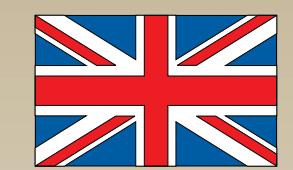

▲ Vojenský bunkr na Sekance má střílny vymodelované v betonu a dvě zvonové šachty zakončené pozorovacími šterbinami. (Foto: V. Pavelčík)

③

EDUCATIONAL TRAIL | FORCEFULLY EVACUATED HRADIŠTKO

HOW AND WHERE DID THE ARMY TRAINING HAPPEN

TRAINING GROUND

The Hradištko municipality and its surroundings offered ideal natural conditions for the training of engineers – expansive forests, fields, deep gorges or water surfaces. The territory was divided into several training areas. The Sekanka Promontory and the fields in the Nade Vsi localitity served as a "Landplatz-Depot", with a munitions depot built on its eastern edge in Haberna, which was blown up before the end of the war. A shooting range ("Pistolen-Schießstand") was built at the foot of the Medník Hill. A training ground ("Landplatz-Ziegelei") was situated northwest of Brunšov, on the fields behind the building housing the present-day post office and in the locality called V cihelně. A water training ground, equipped with a dock and a warehouse ("Wasserübungsplatz Moldau") was built in the settlement called Šlemín situated on the banks of the Vltava River. Another water training ground also extended along the left bank of the Sázava River in Píkovice ("Wasserübungsplatz Sassau"). The engineer corps school also used the territory at Závist as well as the locality called Kobylí draha ("Schießstände Zawist") for the purposes of army training and the area north of Třebsín ("Übungplatz Trebsin und Zawist").

ARMY TRAINING

It is possible to get an idea of the form of training by studying the archived orders which detail what a particular unit is to demonstrate at a particular training ground, issued before the arrival of an inspection which comprised of the ranks of senior

Waffen SS officers. For example, at the Vltava water training ground, trainees demonstrated their ability to build wartime bridge constructions and ground-based gangplanks during the course of half an hour to transport four-ton cargo vehicles. The "Cihelna" training ground was the setting for a battle waged in a wooded area, field fortifications, laying mines and digging anti-tank trenches. Individual columns of engineers also used this setting to demonstrate anti-tank battles up close on mock tanks. The "Landplatz Depot" was used as the venue for training engineer strikers in the use of live ammunition, and also training in the use of engineer corp machinery, hand-to-hand combat or blasting work. The Sázava River was used, among other things, for training in the construction of pedestrian bridges. In addition to practicing army skills, course participants also practiced their physical prowess in basic sporting disciplines, with several weeks of political tuition also being a necessary requirement.

WHAT REMAINS TODAY

Several relics of army activity, conducted in Hradištko, have survived to present day – the dead branch of the Vltava River in Brunšov, which served as a wharf, a pistol range near Medník, a practice concrete cabin located in the Sekanka cottage settlement and noticeable remains of munitions depots shaped like mounds, near which you are now standing.

③

SENTIER EDUCATIF | HRADIŠTKO DEPEUPLE

L'ENTRAÎNEMENT MILITAIRE OU ET COMMENT

LE CHAMPS DE MANŒUVRES

La commune de Hradištko et ses environs offrent les conditions idéales pour l'entraînement des soldats de génie – vastes forêts, champs, ravins ou surfaces aquatiques. Le territoire fut divisé en plusieurs champs d'exercices. L'éperon Sekanka et les champs de la localité Nade Vsi servirent comme „Landplatz-Depot“, tandis qu'à sa périphérie orientale à Haberna, on construisit un dépôt de munition „Munitionsdepot“ que l'on fit sauter avant la fin de la guerre. Au pied de la montagne de Medník, on installa le polygone de tir „Pistolen-Schießstand“. Au Nord-Ouest de Brunšov, sur les champs derrière la poste actuelle et dans la localité dite «V cihelně» fut situé le champ d'exercices „Landplatz-Ziegelei“. Le champ de manœuvre aquatique „Wasserübungsplatz Moldau“ fut créé sur le territoire du hameau Šlemín. Le champ de manœuvre aquatique fut situé même sur la rive gauche de la Sázava à Píkovice – „Wasserübungsplatz Sassau“. Pour l'entraînement militaire, l'école de génie exploita également le terrain à Závist, dans la localité Kobylí draha („Schießstände Zawist“), et l'espace au Nord de Třebsín („Übungplatz Trebsin und Zawist“).

L'ENTRAÎNEMENT MILITAIRE

Des ordres conservés, donnés avant l'arrivée des inspecteurs des rangs des officiers supérieurs SS, spécifiant les activités de chaque unité, nous donnent une certaine idée du déroulement des entraînements sur les champs de manœuvre. Par exemple,

la localité „Cihelna“ servit à l'entraînement sur un terrain boisé, à la construction des fortifications de campagne, à la pose des mines et au creusement des tranchées antichars. Des équipes du génie utilisaient également les maquettes des chars pour l'entraînement au combat antichar de près. Le terrain „Landplatz Depot“ servit à l'entraînement des percuteurs du génie dans le tir à balles, à l'entraînement avec des machines de génie, au combat corps à corps ou à l'usage des explosifs. En plus, sur la Sázava, on s'entraîna à la construction des ponts dormants pour les soldats d'infanterie. Au delà du savoir-faire militaire, les participants améliorèrent également leur vigueur physique dans de différents sports; de plus un stage politique de plusieurs semaines fut-il indispensable.

DES VESTIGES ACTUELS

Actuellement, il y a toujours quelques traces du passé militaire conservées dans la région – le bras mort de la Vltava à Brunšov qui servit d'un petit port, le polygone de tir sous Medník, un bunker en béton pour l'entraînement sur le terrain des maisons de campagne de Sekanka et des traces d'un dépôt de munitions en forme de remparts, que vous voyez ici.

③

LEHRPFAD | AUSGESIDELTE HRADIŠTKO

WIE UND WO VERLIEF DIE MILITÄRÜBUNG?

ÜBUNGSGBIETE

Die Gemeinde Hradištko (deutsch Hradischko) und deren Umgebung bot für die Pionierübung ideale Landschaftsbedingungen – ausgedehnte Wälder, Felder, tiefe Schluchten oder Wasserflächen. Das Gebiet wurde in mehrere Übungszenen unterteilt. Die Landzunge Sekanka und das Feld am Standort „Nade Vsi“ dienten als „Landplatz-Depot“, auf dessen östlichem Rande in „Haberna“ ein Munitionsdepot errichtet wurde, welches vor dem Kriegsende gesprengt wurde. Am Bergfuß vom „Medník“ wurde ein Pistolen-Schießstand errichtet. Nordöstlich von Brunšov (deutsch Brunschau), auf den Feldern hinter dem Gebäude des heutigen Postamtes, und am Standort namens „V Cihelně“ befand sich der Übungsort „Landplatz-Ziegelei“. Im Dorf Šlemín (deutsch Schlemin) wurde am Moldauufer der Wasserübungsplatz Moldau mit Anlegestellen und Lagerräumen aufgebaut. Der Wasserübungsplatz erstreckte sich auch auf dem linken Sassaufufer in Píkovice (deutsch Pikowitz) – „Wasserübungsplatz Sassau“. Zu Zwecken der Militärübung wurden von der Pionierschule auch Gebiete bei Závist im Standort „Kobylí draha“ („Schießstände Zawist“) und das Gebiet nördlich von Třebsín („Übungplatz Trebsin und Zawist“) genutzt.

MILITÄRÜBUNG

Eine Vorstellung über die Übungen kann man sich anhand der erhaltenen Befehle machen, welche vor Ankunft der Waffen-SS Offiziere, die zur Inspektion kamen, erlassen wurden. In diesen wurde beschrieben, was welche Truppe auf einem bestimmten

Übungsort vorführen soll. Auf dem Wasserübungsplatz Moldau zeigten die Offiziersschüler zum Beispiel, wie man innerhalb einer halben Stunde eine Kriegsbrücke und Landstege für die Überfahrt von 4 Tonnen schweren Lastwagen aufstellt. Auf dem Übungsort „Cihelna“ verlief Kampf im Waldgebiet, Feldbefestigung, Legen von Minen und Ausheben von Panzergraben. Einzelne Pionerkolonnen führten hier mit Panzermodellen einen nahen Panzerabwehrkampf vor. Auf dem Landplatz Depot verlief die Übung von Pionier-Schlagbolzen mit scharfer Munition, Übung mit Pioniermaschinen, Nahkampf oder Sprengarbeit. An der Sassau übte man unter anderem auch den Bau von Fußgängerstegen. Neben den Militärfertigkeiten übten die Kursteilnehmer auch die körperliche Tüchtigkeit in sportlichen Grunddisziplinen und unerlässlich war natürlich auch eine mehrwöchige politische Schulung.

HEUTIGE ÜBERRESTE

Bis zur heutigen Zeit blieben einige an die militärische Tätigkeit in Hradištko erinnernde Sehenswürdigkeiten erhalten – der Altarm der Moldau in Brunšov (deutsch Brunschau), der als Anlegestelle diente, der Pistolen-Schießstand bei Medník, Betonblockhaus im Hüttengebiet Sekanka und deutliche Überreste des Munitionsdepots in Form von Erdwällen, bei denen Sie gerade stehen.

③

НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ТРОПИНКА | ВЫСЕЛЕННЫЙ ГОРОД ГРАДИШТКО

КАК И ГДЕ ПРОХОДИЛО ВОЕННОЕ ОБУЧЕНИЕ

УЧЕБНАЯ ТЕРРИТОРИЯ

Город Градиштко и его окрестности предоставили для проведения обучения инженеров-саперов идеальные естественные условия – обширные леса, поля, глубокие овраги и водные поверхности. Территория была разделена на несколько учебных площадей. Мыс Секанка и поле в районе Наде Вси служили в качестве «Landplatz-Depot», на его восточной части в Габерне был построен склад боеприпасов «Munitionsdepot», запасы которого перед окончанием войны были взорваны. У подножия холма Медник было создано стрельбище «Pistolen-Schießstand». Северо-западнее от Бруншова, на полях за зданием нынешней почты, и в районе, называемом «В цигельне», находилась учебная территория «Landplatz-Ziegelei». В поселении Шлемин (Šlemín) на берегу Влтавы был устроен военный учебный плац, с пристанью и складом «Wasserübungsplatz Moldau». Военный учебный плац располагался и на левом берегу Сазавы в Пиковицах – «Wasserübungsplatz Sassau». Инженерно-саперная школа для военного обучения использовала также территорию в поселке Завист (Závist) в районе «Кобыли драга» («Schießstände Zawist»), а также территорию севернее от Тршебисна («Übungplatz Trebsin und Zawist»).

ВОЕННОЕ ОБУЧЕНИЕ

О том, как проходило обучение, можно получить представление из сохранившихся приказов, которые издавались перед приездом инспекции из рядов высоких офицерских чинов войск СС, и в которых было четко расписано, что должно продемонстрировать каждое воинское

подразделение на конкретном учебном плаце. На водном учебном плаце «Влтава» курсанты демонстрировали, например, как они в течение получаса могут смонтировать военный разборный мост из готовых конструкций и наземные легкие мости для проезда четырехтонных грузовиков. На учебном плаце «Цигелна» проходил показ боя на покрытом лесом территории, показ фортификационных полевых укреплений, демонстрация закладки мин и углубления противотанковых рвов. Отдельные инженерно-саперные колонны здесь также показывали на макетах танков противотанковый бой на близком расстоянии. На учебном плаце «Landplatz Depo» проводилось обучение инженерно-саперных частей с применением боевых зарядов, обучение работе с саперными устройствами, бою на близком расстоянии и взрывным работам. На Сазаве, помимо прочего, проводились тренировки в сооружении пешеходных мостков. Кроме приобретения военных знаний участники курсов также укрепляли свою физическую подготовку, проводя тренировки по основным спортивным дисциплинам. В курс также входила и политическая подготовка в течение нескольких недель.

ЧТО ОСТАЛОСЬ НА СЕГОДНЯШНИЙ ДЕНЬ

В настоящее время в Градиштко осталось всего лишь несколько напоминаний о военной деятельности – глухой рукав реки в Бруншове, который служил в качестве водной пристани, стрельбище для стрельбы из мелкокалиберного оружия возле холма Медник, тренировочный бетонный сруб в дачном районе Секанка, и видимые глазом насыпи, оставшиеся от склада боеприпасов, возле которых Вы сейчас стоите.

Středočeský kraj

KONCENTRAČNÍ TÁBOR

ZŘÍZENÍ TÁBORA

Budování cvičiště vyžadovalo dostatek pracovních sil, proto byl na podzim roku 1942 právě v těchto místech postaven pracovně-výchovný tábor, tzv. „Arbeitserziehungslager“, který sloužil jako vězení pro totálně nasazené Čechy v Německu či v Protektorátu obviněných ze sabotáže při práci. O rok později byl tábor rozšířen a změněn na pobočku koncentračního tábora Flossenbürg. Byli sem umístěni političtí vězni cizích národností, především Francouzi, Poláci, Rusové a Španělé, ale také němečtí kriminální zločinci.

TÁBOROVÁ SAMOSPRÁVA

Dva dřevěné baráky, kterým se říkalo blok A a B, obývalo kolem pěti set vězňů. Dále zde stály ještě další dřevěné budovy, kuchyň se skladem a marodka (revír). Tábor byl

obehnán dvojím drátěným plotem s několika řadami ostnatých drátů. V každém rohu stála strážní věž, kde nepřetržitě hlídkovala ozbrojená stráž vojáků SS. Velitelem tábora byl Alfréd Kus, táborovou samosprávu měli na starost němečtí kriminální zločinci, tzv. „kápopé“, kteří v krutosti předili i vojáky SS. Vězně vystavovali nepřetržitému psychickému i fyzickému teroru. Nejsurovější z nich byl kápo Anton Reckt, přezdívaný Gorila.

NELIDSKÉ PODMÍNKY

Podmínky v táboře byly otřesné. Strava sestávala z kávy podobající se břečce a bochníku chleba, který se rozděloval mezi čtyři vězny a musel vystačit na celý den. Vězni neměli k dispozici tekoucí vodu, na umytí museli čekat ve frontě před káděmi s vodou, která těžko vystačila pro

všechny. Kromě hladu a zimy byli neustále obtěžováni blechami a vešmi. Každý den odcházeli do práce rozdeleni do pracovních komand – skupin přibližně o dvaceti mužích. Pracovali na stavbách, v kamenolomu, v Měchenicích na nádraží vykládali vagóny nebo kopali protitankový příkop na Třebsíně. Z dlažebních kostek postavili silnici, která je němým svědkem úmorné dřiny a vyčerpání.

DNEŠNÍ POZŮSTATKY

Podél hranice tábora je v trávě patrná betonová podezdívka oplocení, mezi chatami ještě stojí několik betonových sloupků. V příkopu u silnice si můžete všimnout betonových základů po strážních věžích. Stále stojí také budova marodky, dnes využívaná jako rekreační obydlí.

▲ Pohled na prostor tábora od jihovýchodu. Řada chat v popředí byla postavena před válkou pražskými rekreanty. Dva dřevěné baráky vpravo obývalo kolem pěti set vězňů. (Zdroj: NA, f. Generální velitel neuniformované protektorátní policie (GVNP), nezprac. dodatky, fotografie z pracovně výchovného tábora v Hradištku.)

▲ Čeští vězni při práci. (Zdroj: NA, f. GVNP, nezprac. dodatky, fotografie z pracovně výchovného tábora v Hradištku.)

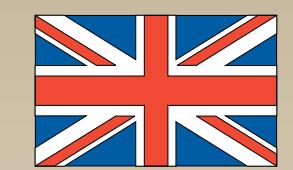

▲ Interiér vězeňské ubytovny. (Zdroj: NA, f. GVNP, nezprac. dodatky, fotografie z pracovně výchovného tábora v Hradištku.)

④

EDUCATIONAL TRAIL | FORCEFULLY EVACUATED HRADIŠTKO

CONCENTRATION CAMP

ESTABLISHMENT OF THE CAMP

The building of a training ground required a sufficiently large labour force, and so a work and educational camp ("Arbeitserziehungslager") was built in these places in autumn 1942, serving as a prison for the Czechs forced to work in Germany or in the Protectorate, for being charged with sabotage during the course of their work. This camp was extended a year later and converted into a branch of the Flossenbürg concentration camp. It became the new home of foreign political prisoners, mainly French, Polish, Russian and Spanish, as well as German criminals.

CAMP AUTONOMY

Two wooden houses, which were known as block A and B, were inhabited by around five hundred prisoners. This camp also had other wooden buildings, a kitchen with a storage facility and an infirmary (patch). The camp was surrounded by a double wire fence with several rows of barbed wire. A watchtower was positioned in every corner, patrolled nonstop by armed SS soldiers. The camp commander was Alfred Kus, who, along with German criminals (the so-called "kapos") whose cruelty surpassed even that of the SS soldiers, were responsible for the camp's autonomy. These criminals subjected other prisoners to nonstop psychological as well as physical terror. The cruellest of these was capo Anton Reckt, nicknamed the Gorilla.

④

SENTIER EDUCATIF | HRADIŠTKO DEPEUPLE

LE CAMP DE CONCENTRATION

LA CRÉATION DU CAMP

La construction du champ de manœuvres nécessita de la main-d'œuvre suffisante, c'est pourquoi on fonda ici un camp d'éducation par le travail, le soi-disant „Arbeitserziehungslager“, destiné aux Tchèques travaillant dans le cadre du service du travail obligatoire en Allemagne ou sur le territoire du Protectorat, accusés de sabotage. Après une année, le camp fut élargi et transformé en « filiale » du camp de Flossenbürg. Il y eut des prisonniers politiques étrangers, notamment des Français, Polonais, Russes et Espagnols, mais aussi des criminels allemands.

L'AUTOGESTION DU CAMP

Des baraques de bois, dites bloc A et B, furent habitées à peu près par 500 prisonniers. Il y eut encore d'autres bâtiments en bois, la cuisine avec un magasin et l'infirmerie (Revier). Le camp fut entouré d'une clôture double en fil de fer et plusieurs rangs de fil de fer barbelé. Dans chaque coin, il y eut une tour de garde, sans cesse occupée par une garde SS armée. C'est Alfred Kus qui fut le commandant du camp, tandis que l'autogestion du camp fut dans les mains des criminels, les soi-disant „kapos“, beaucoup plus cruels que les soldats SS eux-mêmes. Les prisonniers furent donc soumis à une terreur physique ininterrompue. C'est le kapo Anton Reckt, dit Gorille, qui fut le plus cruel.

④

LEHRPFAD | AUSGESIDELTE HRADIŠTKO

KONZENTRATIONSLAGER

KZ-ERRICHTUNG

Der Aufbau des Übungsplatzes verlangte eine ausreichende Zahl an Arbeitskräften, daher wurde im Herbst 1942 gerade hier ein sog. Arbeitserziehungslager aufgebaut, der als Gefängnis für die total eingesetzten, einer Sabotage bei der Arbeit in Deutschland oder im Protektorat beschuldigten Tschechen diente. Ein Jahr später wurde das Lager erweitert und in ein Außenlager des Konzentrationslagers Flossenbürg umgewandelt. Es wurden hier politische Häftlinge mit einer ausländischen Staatsangehörigkeit, vor allem Franzosen, Polen, Russen und Spanier sowie auch deutsche Kriminelle interniert.

KZ-SELBSTVERWALTUNG

Zwei Holzbaracken, die Block A und B genannt wurden, bewohnten ungefähr fünf Hundert Häftlinge. Es standen hier auch weitere Holzgebäude, Küche mit Lager und Marodenzimmer (Revier). Das Lager wurde mit doppeltem Zaun mit mehreren Stacheldrahtreihen umschlossen. In jeder Ecke befand sich ein Wachturm, der durch bewaffnete SS-Soldatenwachen ununterbrochen besetzt war. Der Lagerkommandant hieß Alfred Kus, für die Lagerselbstverwaltung sorgten deutsche kriminelle Straftäter, sog. „Kapos“, die oft viel grausamer waren als manche SS-Soldaten. Sie setzten die Häftlinge unter psychischen und körperlichen Terror. Der grausamste unter denen war der Kapo Anton Reck, genannt „Gorilla“.

④

НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ТРОПИНКА | ВЫСЕЛЕННЫЙ ГОРОД ГРАДИШТКО

КОНЦЕНТРАЦИОННЫЙ ЛАГЕРЬ

ОРГАНИЗАЦИЯ ЛАГЕРЯ

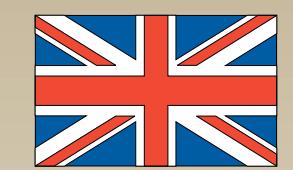
Для постройки военного учебного плаца требовалось достаточное количество рабочей силы, поэтому осенью 1942 года именно в этих местах был организован исправительно-трудовой лагерь, т.н. «Arbeitserziehungslager», служивший в качестве тюрьмы для отправленных на принудительные работы чехов в Германию или в Протекторате, которые были обвинены в саботаже на работе. Год спустя лагерь был расширен и превращен в отделение концентрационного лагеря «Флоссенбюрг» (Flossenbürg). В него отсыпалась политические заключенные других национальностей, прежде всего, французы, поляки, русские, испанцы, а также немецкие уголовные преступники.

ЛАГЕРНОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ

В двух деревянных бараках, которые назывались блоки А и В, находилось около пятисот заключенных. Кроме того, здесь также были еще и другие деревянные постройки, кухня со складом и изолятор (надзирательский участок). Лагерь был окружен двойным проволочным забором с несколькими рядами колючей проволоки. В каждом углу стояла сторожевая башня, на которой постоянно несли лагерную охрану вооруженные часовые из солдат СС. Комендант лагеря был Альфред Кус (Alfréd Kus), а лагерное самоуправление осуществляли немецкие уголовные преступники, т.н. «капо», то есть главарии, которые по своей жестокости превосходили даже солдат СС. Заключенные подвергались непрерывному психическому и физическому террору. Самым жестоким из капо (т.е. главарей) был Антон Рект, по прозвищу Горилла.

EDUCATIONAL TRAIL | FORCEFULLY EVACUATED HRADIŠTKO

CONCENTRATION CAMP

INHUMAN CONDITIONS

Conditions in the camp were appalling. The diet consisted of coffee which had the consistency of slush and a loaf of bread, which was divided among four prisoners and had to last them for an entire day. The prisoners did not have access to running water, and to wash themselves they had to wait in line for tubs of water, which did not provide enough water for everyone. Besides hunger and cold, they were constantly at the mercy of fleas and lice. Every day they went to work divided into work squads - groups of approximately twenty men. They worked on construction sites, at the stone quarry, at the railway station in Měchenice unloading wagons or digging an anti-tank ditch in Třebšín. They built a road from cobblestones, which is a silent witness to the gruelling toil and exhaustion that these prisoners must have endured.

WHAT REMAINS TODAY

A concrete footer for a fence is apparent in the grass along the border of the camp, with several concrete pillars still standing among the huts. In the ditch by the road you can see the concrete base layers for the watch tower. The infirmary is also still standing, now used for recreational housing.

④

SENTIER EDUCATIF | HRADIŠTKO DEPEUPLE

LE CAMP DE CONCENTRATION

DES CONDITIONS INHUMAINES

Les conditions dans le camp furent horribles. La ration journalière consistait en une bibine dite café et une miche de pain pour 4 prisonniers . L'eau courante n'était pas disponible, les prisonniers firent la queue devant les bacs d'eau pour se laver, mais la quantité disponible ne suffit pas pour tout le monde. La faim ne fut pas la seule calamité, les prisonniers furent également victimes des poux et des puces. Chaque jour, ils quittèrent leur camp pour aller aux postes de travail, divisés en commandos de travail - chaque commando comprenait 20 hommes. Ils travaillèrent sur les chantiers, dans une carrière de pierre, à la gare de Měchenice (décharge des wagons) ou bien ils creusèrent la tranchée antichar à Třebšín. Ils bâtirent la route pavée qui reste le témoin silencieux de leur corvée épaisante.

DES VESTIGES ACTUELS

Au pourtour du camp, il y a toujours dans les pelouses le soubassement de béton de la clôture et quelques petits poteaux de béton parmi les maisons de campagne. Près du fossé de la route, il est possible de remarquer les fondations des tours de garde, cachées dans la pelouse. L'infirmerie existe toujours : aujourd'hui, c'est un bâtiment privé qui sert de maison de vacances.

④

LEHRPFAD | AUSGESIDELTE HRADIŠTKO

KONZENTRATIONSLAGER

UNMENSCHLICHE BEDINGUNGEN

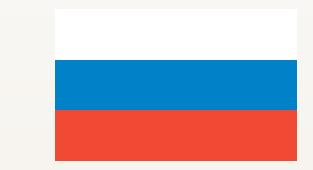
Die Bedingungen im Lager waren erschütternd. Die Verpflegung bestand aus einem Kaffee, der mehr an eine Schlichte erinnerte, und einem Brotlaib, mit dem vier Häftlinge den ganzen Tag auskommen mussten. Häftlinge standen kein fließendes Wasser zur Verfügung. Um sich zu waschen, mussten sie vor Bottichen mit Wasser, das kaum für alle ausreichend war, anstehen. Sie wurden nicht nur von Hunger und Kälte, sondern auch von Flöhen und Läusen heimgesucht. Für den täglichen Arbeitseinsatz wurden sie in Arbeitskommandos - Gruppen von ca zwanzig Männern - eingeteilt. Häftlinge wurden auf Baustellen, im Steinbruch eingesetzt, sie haben auf dem Bahnhof in Měchenice Wagons ausgeladen oder einen Panzergraben in Třebšín ausgehoben. Sie bauten eine Straße aus Kopfsteinpflaster, die zu einem stummen Zeugen der unendlich schweren Zwangsarbeit und Erschöpfung wurde.

HEUTIGE ÜBERRESTE

Entlang der Lagergrenze ist im Rasen die Grundmauer für die Umzäunung sichtbar, zwischen den Hütten stehen noch heute mehrere Betonposten. In Straßengräbern können Sie Betongrundmauern der Wachtürme sehen. Es steht auch das Haus mit Marodenzimmer, das heute als Ferienheim genutzt wird.

④

НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ТРОПИНКА | ВЫСЕЛЕННЫЙ ГОРОД ГРАДИШТКО

КОНЦЕНТРАЦИОННЫЙ ЛАГЕРЬ

НЕЧЕЛОВЕЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ

Условия в лагере были просто ужасными. Еда состояла из кофе, напоминающего бурду, и буханки хлеба, которая делилась между четырьмя заключенными, и которой им должно было хватить на весь день. У заключенных не было проточной воды. Чтобы умыться, они должны были выстоять очередь к бочкам с водой, которой едва хватало на всех. Кроме холода и голода заключенные постоянно страдали от блок и вшей. Каждый день, разделенные на рабочие команды - группы примерно по двадцать мужчин, они уходили на работу. Они работали на стройках, в каменоломне, на вокзале в Мнхеницих разгружали вагоны, или копали противотанковый ров в Тршебине. Шоссе, которое они вымыли камнем, является немым свидетелем их изнурительного тяжелого труда и полного истощения.

ЧТО ОСТАЛОСЬ НА СЕГОДНЯШНИЙ ДЕНЬ

Вдоль границы лагеря в траве видно бетонное основание забора, между дачными домиками до сих пор стоят несколько бетонных столбиков. В кювете вдоль шоссе можно заметить бетонные фундаменты сторожевых башен. Все еще стоит здание изолятора, которое сегодня используется в качестве рекреационного жилья.

5

NAUČNÁ STEZKA | VYSTĚHOVANÉ HRADIŠTKO

TRPĚLI NA HRADIŠTKU

ČLENOVÉ FRANCOUZSKÉHO ODBOJE

Pod číslem pět set vězňů si jen těžko představíme konkrétní jména a osudy. Francouzští vězni byli převážně členové odbojového hnutí, kteří byli zatčeni při protestních akcích proti fašistickým okupantům. Byli umístěni nejprve ve francouzském táboře v Compiègne a po krátkém pobytu v Buchenwaldu a Flossenbürgu transportováni do některé z téměř devadesáti poboček koncentračního tábora Flossenbürg. O uctění jejich památky se stará Association des Déportés de Flossenbürg. Zásluhou několika francouzských vězňů, kteří pobyt v koncentračním táboře Hradištko přežili a knižně vydali své vzpomínky, nebude zapomenuto, jaké hrůzy se zde odehrály. Jedná se o knihy Jeana Menéze, Jeana Geoffroye a vězně přezdívaného Jacques. Vzpomínky místních obyvatel, kteří přišli s vězni do kontaktu, byly publikovány v almanachu Ohlédnutí v roce 2012.

MARCELA A THÉO

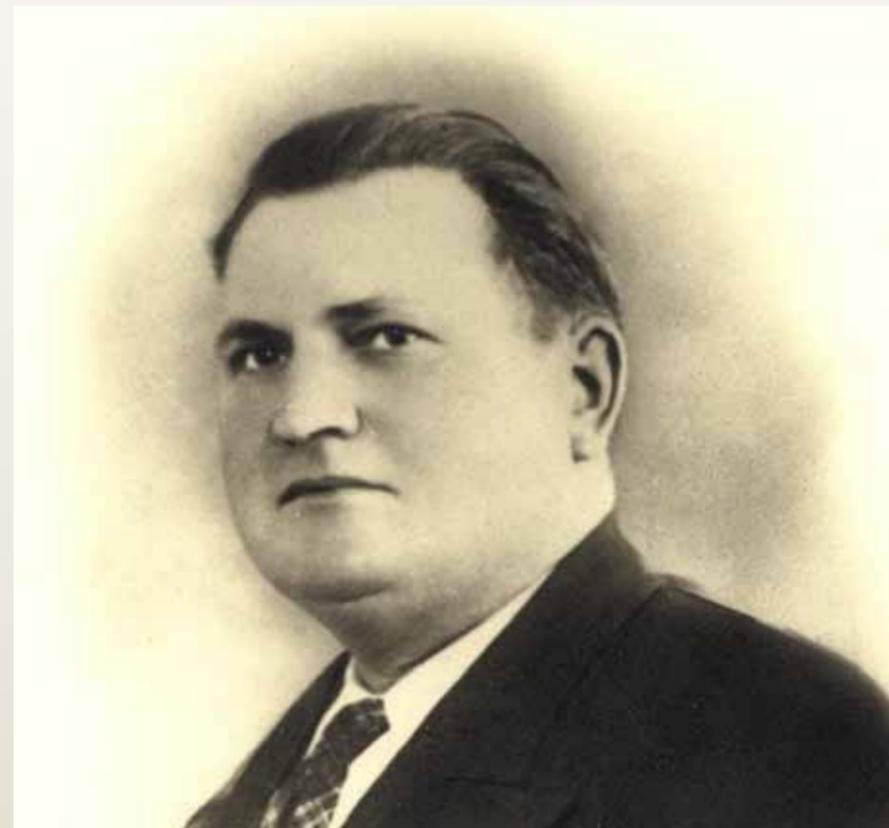
Mezi střípky smutných osudů vězňů vyčnívá příběh platonické lásky mezi patnáctiletou Marcelou z Měchenic a osmnáctiletým francouzským vězňem Théem. Když Marcela dokončila v roce 1944 školu, nastoupila do práce v Měchenicích na traťové správě. Na nádraží každý den přijížděla skupina vězňů z koncentračního tábora z Hradištka vykládat materiál z vagónů. Marcela se s nimi potkávala v malém kiosku na nádraží, kam se chodili v poledne najít a napít. Protože mluvila dobře německy, vyjednala s kápy povolení, aby místní obyvatelé mohli vězňům nosit jídlo. Sblížila se s Francouzem Théem, pro kterého připravila oslavu jeho narozenin. On jí napsal milostný dopis, ve kterém plánoval, že se po válce vezmou. Při transportu na konci dubna 1945 mu na cestu upekla borůvkový koláč. Znovu se setkali až v roce 1966 a jejich přátelství trvá dodnes.

▲ Association des Déportés de Flossenbürg při jedné ze svých návštěv na Hradištku v roce 2010. Prezidentem asociace je syn Maurice Clissona Michel (čtvrtý zleva), který natočil dokument o osudech francouzských vězňů z Hradištka s autentickým vyprávěním těch, kteří přežili.

▲ Osmnáctiletý francouzský vězeň Théo Thomas. Byl zatčen s celou rodinou, konce války se dožil jen on sám.

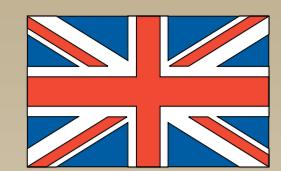
▲ Maurice Clisson byl vedoucí odbojové skupiny, která obstarávala zbraně výsadkářům. Zemřel 11. dubna 1945 při cestě na Třebsín.

ZEMŘELI NA HRADIŠTKU

Léonce Barlois (4. 12. 1903 - 18. 4. 1945)
Jean Barrau (16. 11. 1896 - 14. 3. 1944)
Honoré Bastet (4. 5. 1912 - 13. 3. 1945)
René Bautin (9. 9. 1925 - 17. 3. 1944)
Marius Blinval (24. 1. 1893 - 8. 3. 1945)
Georges Borez (21. 7. 1902 - 18. 4. 1945)
Robert Bruniaux (5. 4. 1910 - 11. 4. 1945)
Paul Caiez (24. 10. 1911 - 11. 4. 1945)
Albert Carpano (24. 11. 1910 - 11. 4. 1945)
Georges Chanaleilles (16. 6. 1906 - 19. 4. 1945)
Raoul Chassagne (15. 12. 1902 - 14. 3. 1944)
Marcel Chavarot (5. 5. 1921 - 21. 4. 1945)
André Chevallay (13. 11. 1891 - 3. 5. 1945)
Louis Chinal (6. 2. 1903 - 27. 3. 1944)
Maurice Clisson (21. 11. 1901 - 11. 4. 1945)
Ernest Combet (4. 6. 1914 - 11. 4. 1945)
Georges Cornebise (11. 4. 1899 - 15. 4. 1945)
Gabriel de Andin (7. 4. 1893 - 13. 3. 1944)
Georges Dessol (2. 10. 1901 - 11. 4. 1945)
René Devigny (22. 11. 1923 - 22. 4. 1944)
Henri Dousset (22. 10. 1886 - 24. 12. 1944)
Jean Ducret (27. 10. 1917 - 11. 4. 1945)
Henri Eymery (17. 9. 1916 - 4. 4. 1945)
Casimir Geantet (24. 6. 1901 - 14. 3. 1944)
Marcel Givry (2. 12. 1911 - 28. 4. 1945)
Jean Guyader (26. 8. 1918 - 11. 4. 1945)
Marcel Hingant (25. 4. 1924 - 26. 6. 1944)
Jacques Kerné (31. 12. 1926 - 6. 3. 1945)
Gabriel Lombardi (11. 1. 1903 - 11. 4. 1945)
Raphaël Moya (15. 8. 1904 - 8. 4. 1945)
Eugène Naizot (18. 11. 1896 - 3. 3. 1944)
Jean Pegatoquet (30. 6. 1907 - 21. 3. 1944)
René Petit (8. 12. 1921 - 26. 2. 1945)
Roger Ravat (31. 3. 1911 - 12. 7. 1944)
Marcel Richard (1. 10. 1902 - 1. 3. 1945)
François Starck (1. 12. 1917 - 25. 4. 1945)
Esthel Suize (9. 10. 1924 - 23. 4. 1945)
André Valmy (9. 11. 1892 - 24. 11. 1944)
Victor Vigan (4. 10. 1911 - 13. 6. 1944)
Vicente Vila (7. 11. 1900 - 19. 4. 1945)

Vzpomínka patří i stovkám dalších vězňů, jejichž jména neznáme.

PEOPLE WHO SUFFERED IN HRADIŠTOK

MEMBERS OF THE FRENCH RESISTANCE

It is difficult to imagine the specific names and fates behind each of the five hundred prisoners. The French visitors were predominantly members of the resistance movement who had been arrested when protesting against fascist occupiers. They were first held in a French camp in Compiègne and, following a short stay in Buchenwald and Flossenbürg, were transported to one of the 85 branches of the Flossenbürg concentration camp. Their memory is preserved by the Association des Déportés de Flossenbürg. Thanks to a few French prisoners, who survived their stay in the concentration camp and released memoirs of their experiences in book form, the horrors that unfolded here will not be forgotten. Namely, these are the books written by Jean Menéz, Jean Geoffroy and a prisoner nicknamed Jacques. The memories of local inhabitants, who came into contact with the prisoners, were published in 2012 as an almanac entitled Looking Back ("Ohlédnutí" in Czech).

MARCELA AND THÉO

The platonic love between Marcela, a fifteen year old girl from Měchenice, and Théo, an eighteen year old French prisoner, stands out among the fragments of sad fates suffered by the prisoners. After finishing school in 1944, Marcela started working at the rail administration authority in Měchenice. A group of prisoners would arrive at the railway station every day from the concentration camp in Hradištka to unload material from wagons. Marcela came into contact with them at a small kiosk at the station where she went at noon to have her lunch and buy a drink. Because she spoke good German, she managed to get the caps to permit the locals to bring food to the prisoners. She befriended the Frenchman Théo, for whom she prepared a birthday party. He wrote her a love

letter in which he wrote of his plan to marry her after the war. She baked a blueberry cake for him to take when transported from the camp at the end of April 1945. They did not meet again until 1966 and their friendship continues to this day.

PEOPLE WHO DIED IN HRADIŠTOK

Jean Guyader (26. 8. 1918 - 11. 4. 1945), Marcel Hingant (25. 4. 1924 - 26. 1. 1944), Jacques Kerné (31. 12. 1926 - 6. 3. 1945), Roger Ravat (31. 3. 1911 - 12. 7. 1944), Léonce Barlois (4. 12. 1903 - 18. 4. 1945), Jean Barrau (16. 11. 1896 - 14. 3. 1944), Honoré Bastet (4. 5. 1912 - 13. 3. 1945), René Bautin (9. 9. 1925 - 17. 3. 1944), Marius Blinval (24. 1. 1893 - 8. 3. 1945), Georges Borez (21. 7. 1902 - 18. 4. 1945), Robert Brumiaux (5. 4. 1910 - 11. 4. 1945), Paul Caiez (24. 10. 1911 - 11. 4. 1945), Albert Carpano (24. 11. 1910 - 11. 4. 1945), Georges Chanaleilles (16. 6. 1906 - 19. 4. 1945), Raoul Chassagne (15. 12. 1902 - 14. 3. 1944), Marcel Chavarot (5. 5. 1921 - 21. 4. 1945), André Chevallay (13. 11. 1891 - 3. 5. 1945), Louis Chinal (6. 2. 1903 - 27. 3. 1944), Maurice Clisson (21. 11. 1901 - 11. 4. 1945), Ernest Combet (4. 6. 1914 - 11. 4. 1945), Georges Cornebise (11. 4. 1899 - 15. 4. 1945), Gabriel de Andin (7. 4. 1893 - 13. 3. 1944), Georges Dessol (2. 10. 1901 - 11. 4. 1945), René Devigny (22. 11. 1923 - 22. 4. 1944), Henri Dousset (22. 10. 1886 - 24. 12. 1944), Jean Ducret (27. 10. 1917 - 11. 4. 1945), Henri Eymery (17. 9. 1916 - 4. 4. 1945), Casimir Geantet (24. 6. 1901 - 14. 3. 1944), Marcel Givry (2. 12. 1911 - 28. 4. 1945), Marcel Hingant (25. 4. 1924 - 26. 6. 1944), Gabriel Lombardi (11. 1. 1903 - 11. 4. 1945), Raphaël Moya (15. 8. 1904 - 8. 4. 1945), Eugène Naizot (18. 11. 1896 - 3. 3. 1944), Jean Pegatoquet (30. 6. 1907 - 21. 3. 1944), René Petit (8. 12. 1921 - 26. 2. 1945), Roger Ravat (31. 3. 1911 - 12. 7. 1944), Marcel Richard (1. 10. 1902 - 1. 3. 1945), François Starck (1. 12. 1917 - 25. 4. 1945), Esthel Suize (9. 10. 1924 - 23. 4. 1945), André Valmy (9. 11. 1892 - 24. 11. 1944), Victor Vigan (4. 10. 1911 - 13. 6. 1944), Vicente Vila (7. 11. 1900 - 19. 4. 1945).

Rememberance should also be paid to the hundreds of other prisoners, whose names are unknown to us.

LES MARTYRS DE HRADIŠTOK

LES RÉSISTANTS FRANÇAIS

Il est difficile d'imaginer des noms et des destins individuels sous le chiffre de cinq cents prisonniers. Les prisonniers français furent surtout des résistants, arrêtés au cours de leurs actions contre les occupants nazis. D'abord, ils furent détenus dans le camp de Compiègne en France, et après un court séjour à Buchenwald et Flossenbürg, transportés dans l'une de 85 filiales du camp de concentration Flossenbürg. C'est l'Association des Déportés de Flossenbürg qui conserve leur mémoire. C'est grâce aux prisonniers français survivants qui publient leurs mémoires, que les atrocités commises dans le camp ne seront jamais oubliées. Il s'agit des livres de Jean Ménez, Jean Geoffroy et d'un prisonnier surnommé Jacques. Les souvenirs des habitants de la région qui prirent contact avec les prisonniers sont publiés dans l'almanach Ohlédnutí de 2012.

MARCELA ET THÉO

Parmi les tristes destins des prisonniers, il est à remarquer l'histoire de l'amour platonique de Marcela, une jeune fille de quinze ans du village de Měchenice, et de Théo, un prisonnier français de dix-huit ans. Après avoir terminé l'école en 1944, Marcela commença à travailler à la gare de Měchenice. Chaque jour, un groupe de prisonniers arriva à la gare pour y décharger les wagons. Marcela les rencontra dans le kiosque de la gare, où l'on mangeait à midi. Elle parlait bien allemand et elle négocia donc avec les kapos l'autorisation pour les habitants du village d'apporter de la nourriture aux détenus. Elle se rapprocha de Théo : elle organisa même une fête pour son anniversaire. Théo lui envoya une lettre d'amour pour lui proposer le mariage. A

la fin du mois d'avril 1945, pour le transport prévu, elle lui prépara une tarte aux myrtilles. Ils se rencontrèrent de nouveau en 1966 et leur amitié perdure jusqu'à aujourd'hui.

MORTS À HRADIŠTOK

Jean Guyader (26. 8. 1918 - 11. 4. 1945), Marcel Hingant (25. 4. 1924 - 26. 1. 1944), Jacques Kerné (31. 12. 1926 - 6. 3. 1945), Roger Ravat (31. 3. 1911 - 12. 7. 1944), Léonce Barlois (4. 12. 1903 - 18. 4. 1945), Jean Barrau (16. 11. 1896 - 14. 3. 1944), Honoré Bastet (4. 5. 1912 - 13. 3. 1945), René Bautin (9. 9. 1925 - 17. 3. 1944), Marius Blinval (24. 1. 1893 - 8. 3. 1945), Georges Borez (21. 7. 1902 - 18. 4. 1945), Robert Brumiaux (5. 4. 1910 - 11. 4. 1945), Paul Caiez (24. 10. 1911 - 11. 4. 1945), Albert Carpano (24. 11. 1910 - 11. 4. 1945), Georges Chanaleilles (16. 6. 1906 - 19. 4. 1945), Raoul Chassagne (15. 12. 1902 - 14. 3. 1944), Marcel Chavarot (5. 5. 1921 - 21. 4. 1945), André Chevallay (13. 11. 1891 - 3. 5. 1945), Louis Chinal (6. 2. 1903 - 27. 3. 1944), Maurice Clisson (21. 11. 1901 - 11. 4. 1945), Ernest Combet (4. 6. 1914 - 11. 4. 1945), Georges Cornebise (11. 4. 1899 - 15. 4. 1945), Gabriel de Andin (7. 4. 1893 - 13. 3. 1944), Georges Dessol (2. 10. 1901 - 11. 4. 1945), René Devigny (22. 11. 1923 - 22. 4. 1944), Henri Dousset (22. 10. 1886 - 24. 12. 1944), Jean Ducret (27. 10. 1917 - 11. 4. 1945), Henri Eymery (17. 9. 1916 - 4. 4. 1945), Casimir Geantet (24. 6. 1901 - 14. 3. 1944), Marcel Givry (2. 12. 1911 - 28. 4. 1945), Marcel Hingant (25. 4. 1924 - 26. 6. 1944), Gabriel Lombardi (11. 1. 1903 - 11. 4. 1945), Raphaël Moya (15. 8. 1904 - 8. 4. 1945), Eugène Naizot (18. 11. 1896 - 3. 3. 1944), Jean Pegatoquet (30. 6. 1907 - 21. 3. 1944), René Petit (8. 12. 1921 - 26. 2. 1945), Roger Ravat (31. 3. 1911 - 12. 7. 1944), Marcel Richard (1. 10. 1902 - 1. 3. 1945), François Starck (1. 12. 1917 - 25. 4. 1945), Esthel Suize (9. 10. 1924 - 23. 4. 1945), André Valmy (9. 11. 1892 - 24. 11. 1944), Victor Vigan (4. 10. 1911 - 13. 6. 1944), Vicente Vila (7. 11. 1900 - 19. 4. 1945). Notre souvenir appartient à des centaines de prisonniers dont les noms sont inconnus.

SIE LITTEN IM GEBIET UM HRADIŠTOK

MITGLIEDER DES FRANZÖSISCHEN WIDERSTANDS

Unter den fünf Hundert Häftlingen kann man sich nur schwer konkrete Namen und Schicksale vorstellen. Bei den französischen Häftlingen handelte es sich überwiegend um Mitglieder der Widerstandsbewegung, die bei Protestaktionen gegen die faschistischen Besatzer verhaftet wurden. Sie wurden zuerst im französischen Transitlager in Compiègne interniert und nach einem kurzen Aufenthalt in Buchenwald und Flossenbürg in einen der 85 Außenlager des Konzentrationslagers Flossenbürg transportiert. Die Gedenkstätte wird von der Association des Déportés de Flossenbürg gepflegt. Dank einiger französischer Häftlinge, die ihren Aufenthalt im Konzentrationslager überlebt hatten und ihre Erinnerungen als Buch veröffentlichten, werden die grauenhaften Ereignisse, die sich hier abspielten, nie in Vergessenheit geraten. Es handelt sich um Bücher von Jean Ménez, Jean Geoffroy und von einem Häftling, der Jacques genannt wurde. Erinnerungen hiesiger Bewohner, die mit Häftlingen in Kontakt kamen, wurden im Jahre 2012 im Almanach „Ohlédnutí“ (deutsch Rückblicke) veröffentlicht.

MARCELA UND THÉO

Unter den Scherben trauriger Schicksale hebt sich die Geschichte einer platonischen Liebe zwischen der fünfzehnjährigen Marcela aus Měchenice und dem achtzehnjährigen französischen Häftling Théo hervor. Als Marcela im Jahre 1944 die Schule abgeschlossen hatte, fing sie an, in der Streckenverwaltung in Měchenice zu arbeiten. Zum Bahnhof kam jeden Tag eine Häftlingsgruppe aus dem Konzentrationslager in Hradištka (deutsch Hradischko), um Material aus den Waggons auszuladen. Marcela traf sie in einem kleinen Bahnhofskiosk, wohin sie mittags zum Essen und Trinken kamen. Da sie gut deutsch sprechen konnte, ist es ihr gelungen, mit den Kaps eine Genehmigung auszuhandeln, dass die hiesigen Bewohner den Häftlingen Essen

bringen durften. Sie freundete sich mit dem Franzosen Théo an, für den sie eine Geburtstagsparty vorbereitete. Er schrieb ihr einen Liebesbrief, in dem er plante, sie nach dem Krieg zu heiraten. Beim Transport am Ende April 1945 backte sie für ihn einen Heidelbeerkuchen für die Reise. Sie trafen einander erst im Jahre 1966 wieder und deren Freundschaft dauert bis heute.

SIE STARBEN IM GEBIET UM HRADIŠTOK

Jean Guyader (26. 8. 1918 - 11. 4. 1945), Marcel Hingant (25. 4. 1924 - 26. 1. 1944), Jacques Kerné (31. 12. 1926 - 6. 3. 1945), Roger Ravat (31. 3. 1911 - 12. 7. 1944), Léonce Barlois (4. 12. 1903 - 18. 4. 1945), Jean Barrau (16. 11. 1896 - 14. 3. 1944), Honoré Bastet (4. 5. 1912 - 13. 3. 1945), René Bautin (9. 9. 1925 - 17. 3. 1944), Marius Blinval (24. 1. 1893 - 8. 3. 1945), Georges Borez (21. 7. 1902 - 18. 4. 1945), Robert Brumiaux (5. 4. 1910 - 11. 4. 1945), Paul Caiez (24. 10. 1911 - 11. 4. 1945), Albert Carpano (24. 11. 1910 - 11. 4. 1945), Georges Chanaleilles (16. 6. 1906 - 19. 4. 1945), Raoul Chassagne (15. 12. 1902 - 14. 3. 1944), Marcel Chavarot (5. 5. 1921 - 21. 4. 1945), André Chevallay (13. 11. 1891 - 3. 5. 1945), Louis Chinal (6. 2. 1903 - 27. 3. 1944), Maurice Clisson (21. 11. 1901 - 11. 4. 1945), Ernest Combet (4. 6. 1914 - 11. 4. 1945), Georges Cornebise (11. 4. 1899 - 15. 4. 1945), Gabriel de Andin (7. 4. 1893 - 13. 3. 1944), Georges Dessol (2. 10. 1901 - 11. 4. 1945), René Devigny (22. 11. 1923 - 22. 4. 1944), Henri Dousset (22. 10. 1886 - 24. 12. 1944), Jean Ducret (27. 10. 1917 - 11. 4. 1945), Henri Eymery (17. 9. 1916 - 4. 4. 1945), Casimir Geantet (24. 6. 1901 - 14. 3. 1944), Marcel Givry (2. 12. 1911 - 28. 4. 1945), Marcel Hingant (25. 4. 1924 - 26. 6. 1944), Gabriel Lombardi (11. 1. 1903 - 11. 4. 1945), Raphaël Moya (15. 8. 1904 - 8. 4. 1945), Eugène Naizot (18. 11. 1896 - 3. 3. 1944), Jean Pegatoquet (30. 6. 1907 - 21. 3. 1944), René Petit (8. 12. 1921 - 26. 2. 1945), Roger Ravat (31. 3. 1911 - 12. 7. 1944), Marcel Richard (1. 10. 1902 - 1. 3. 1945), François Starck (1. 12. 1917 - 25. 4. 1945), Esthel Suize (9. 10. 1924 - 23. 4. 1945), André Valmy (9. 11. 1892 - 24. 11. 1944), Victor Vigan (4. 10. 1911 - 13. 6. 1944), Vicente Vila (7. 11. 1900 - 19. 4. 1945). Unser Gedenken gehört auch Hunderten von anderen Häftlingen, deren Namen unbekannt blieben.

В ГРАДИШТОК ОНИ ТЕРПЕЛИ СТРАДАНИЯ

УЧАСТНИКИ ФРАНЦУЗСКОГО СОПРОТИВЛЕНИЯ

Nevозможно перечислить все конкретные имена и представить судьбы всех людей, входивших в пять сотен заключенных. Французские заключенные были в своем большинстве участниками французского сопротивления, которых были взяты в плен во время акций протеста против фашистских оккупантов. Сначала их помешали во французский лагерь в Компьене, а после краткого нахождения в «Бухенвальде» и «Флоссенбурге» перевозили в какое-либо из 85 отделений концентрационного лагеря «Флоссенбург». О том, чтобы память о них не была забыта, заботится ассоциация «Association des Déportés de Flossenbürg». Благодаря нескольким французским заключенным, которые выжили в концентрационном лагере, а потом написали воспоминания и издали книги, не будут забыты ужасы, которые заключенные здесь пережили. Речь идет о книгах Жана Манеза (Jean Ménez), Жана Жоффре (Jean Geoffroy) и заключенного по прозвищу Жаку (Jacques). Воспоминания местных жителей, которые общались с заключенными, были опубликованы в 2012 году в альманахе «Ohlédnutí».

МАРЦЕЛА И ТЕО

Среди осколков печальных судеб узников на особом месте стоит история платонической любви между пятнадцатилетней Марцелой из Міхенениц и восемнадцатилетним французским заключенным Тео. Когда Марцела в 1944 году окончила школу, то начала работать в Міхененицах в администрации железной дороги. Каждый день на вокзал привозили группу заключенных из концентрационного лагеря в Градиштко, чтобы они разгружали вагоны. Марцела встречала их в небольшом киоске на вокзале, куда они в обед ходили поесть и попить. Так как Марцела хорошо говорила по-немецки, то она договорилась с капо (т.е. с главарями) о том, чтобы местные жители могли приносить заключенным еду.

1

NAUČNÁ STEZKA | VYSTĚHOVANÉ HRADIŠTKO

ROZKVĚT ZA PRVNÍ REPUBLIKY UTNULA NĚMECKÁ OKUPACE

RÁJ TURISTŮ

Obec Hradištko a přilehlé okolí bylo za první republiky vyhledávaným místem turistů, kteří přijížděli obdivovat krásu Svatojánských proudů nebo romantické údolí řeky Sázavy. Ne náhodou se právě v tomto kraji zrodil tramping a v okolních lesích byly zakládány první trampske osady. Majetnější občané si zde stavěli honosné vily, kde trávili letní dovolené. Místní obyvatelé zřizovali restaurace a občerstvení, volné pokoje ve svých domech pronajímal jako letní byty. Světová hospodářská krize sem dorazila se zpožděním a díky velkým stavebním projektům, jako byla přehrada ve Vraném, lávka pro pěší v Píkovicích či štěchovický most, se podařilo zmírnit vysokou míru nezaměstnanosti.

OKUPACE ZPEČETILA OSUD

Plány německých okupantů na zřízení vojenského cvičiště mezi Vltavou a Sázavou spadají už do roku 1939. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava převzala německá armáda správu vojenských cvičišť v Brdech, Milovicích a Vyškově. Záměr zřídit zcela nové cvičiště pro elitní jednotky zbraní SS nevycházel pouze z vojenských potřeb, ale také z plánu „konečného řešení české otázky“. Nejenom Sudety, ale celé Čechy měly být osídleny Němci. Po obyvatelích z pohraničí čekalo na vyhnání z domovů další a další české obyvatelstvo.

LIDÉ BEZ DOMOVA

Vystěhování obyvatel bylo rozděleno do pěti etap. První vyhláška byla vydána 14. března 1942 a nařizovala vy-

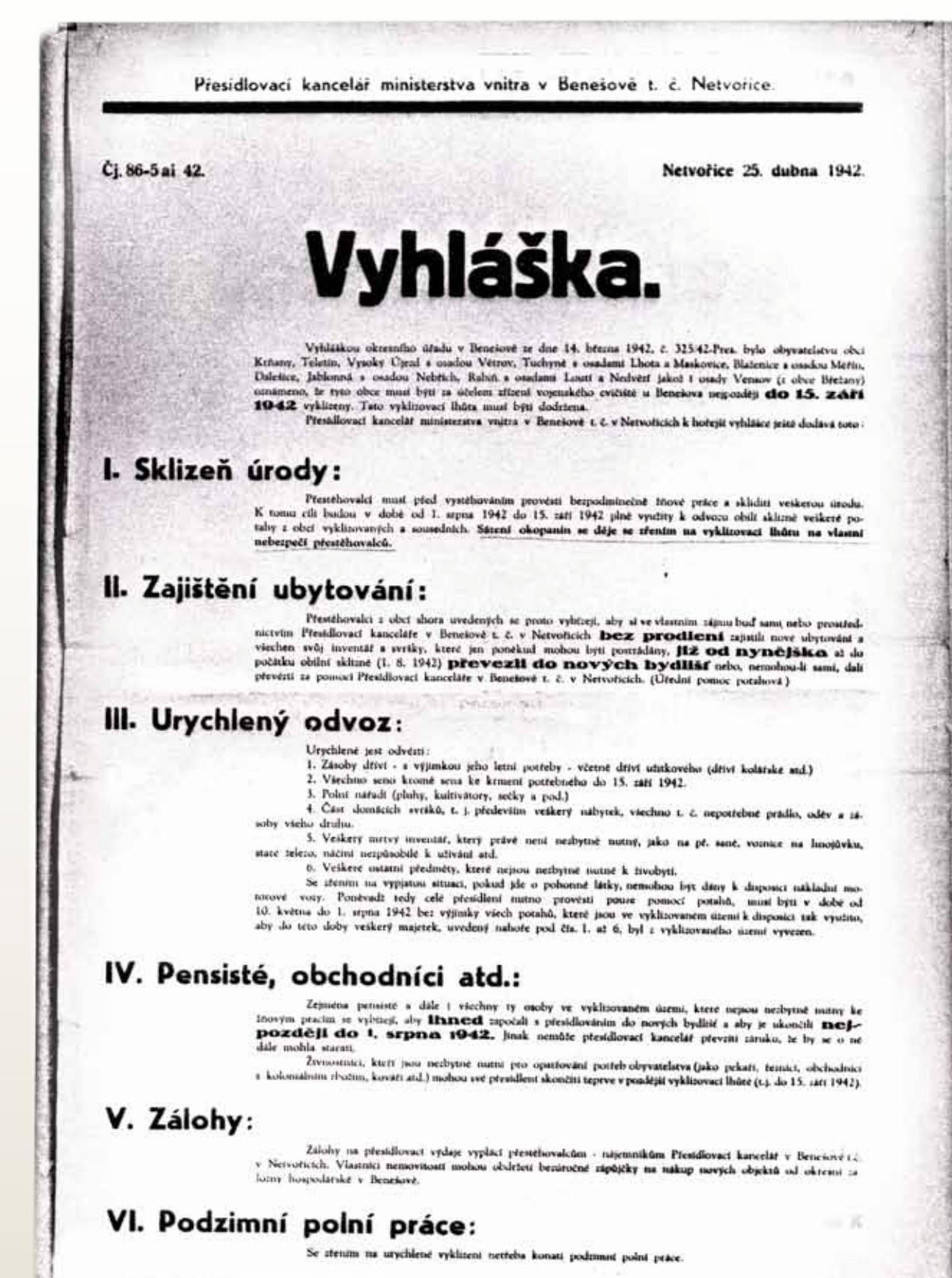
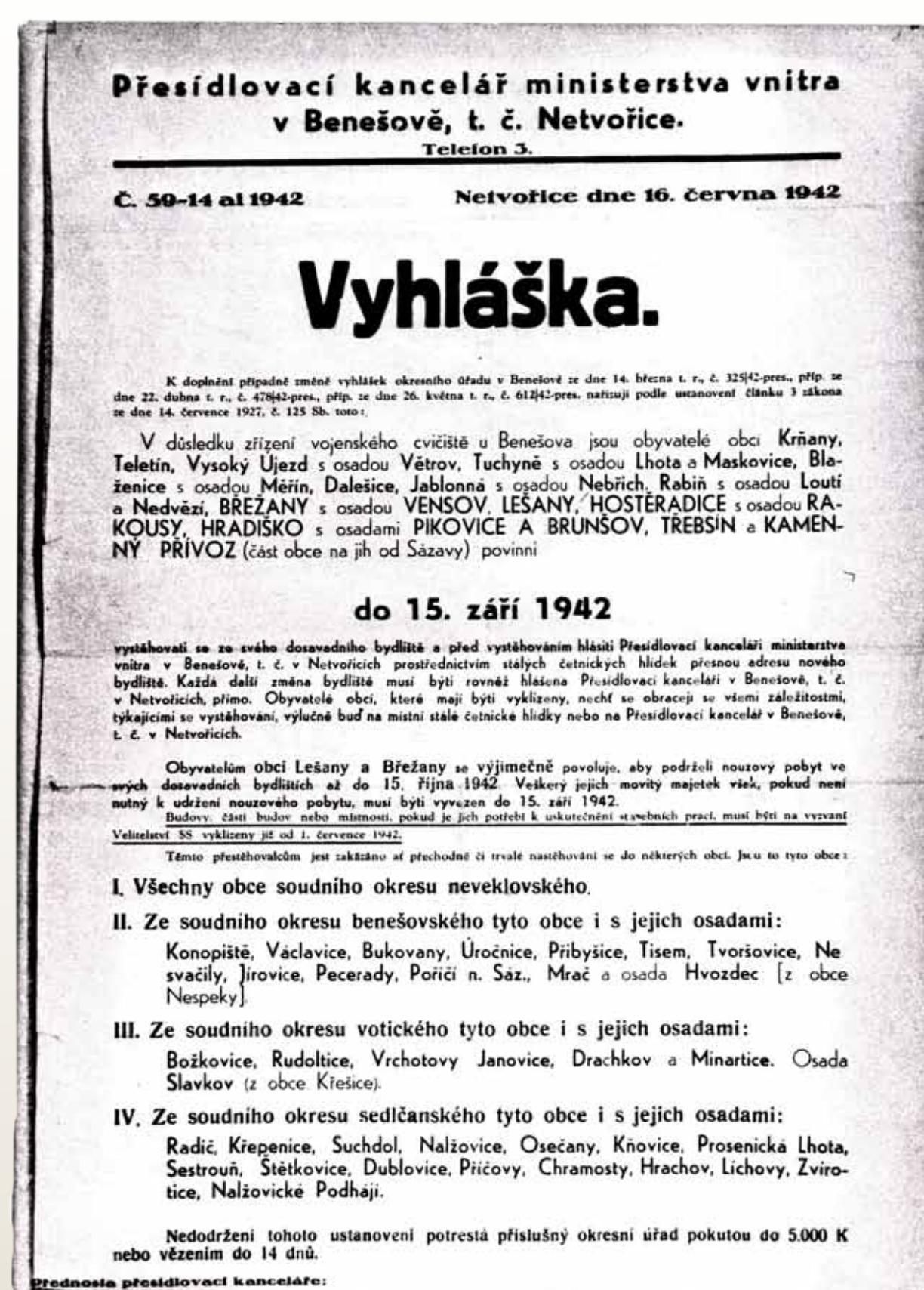
stěhování osmi obcí a jejich osad v neveklovském okrese. Vyhláška z 16. června 1942 rozšířila evakuované území k břehům Vltavy a Sázavy a zahrnovala i obec Hradištko a její místní části – Píkovice a Brunšov. Obyvatelé se museli vystěhovat do 15. září 1942. Jejich domovy, kde žili po několik generací, se staly majetkem Velkoněmecké říše.

VYSTĚHOVÁNÍ V ČÍSLECH

Rozloha vysídleného území byla 44 000 ha. Z celkového počtu 29 831 se do 1. dubna 1944 vystěhovalo 17 647 obyvatel, zbylí obyvatelé zůstali na práce, a to hlavně v hospodářských dvorech, tzv. SS-Hofech, nebo na stavbách. Přesto i těm, kteří zůstali, byl majetek vyvlastněn a bylo jim uděleno nové bydliště.

▲ Náves na počátku třicátých let dvacátého století. Za okupace byla zbořena zídka s plotem a vraty Tošnarova statku a kaplička, která ustoupila stavbě nové dlážděné silnice. Taktéž po rybníku nebylo po válce ani stopy.
(Foto: Josef Dvořák)

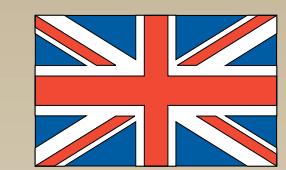
▲ Vyhláška vydaná dne 16. června 1942 vyzývala obyvatele Hradištko a dalších obcí k vystěhování, a to nejpozději do 15. září téhož roku. Jako první museli odejít rekreanti, kteří zde neměli trvalé bydliště, dále penzisté a nakonec zemědělci, kteří byli povinni dokončit žínové práce.

Středočeský kraj

1

EDUCATIONAL TRAIL | FORCEFULLY EVACUATED HRADIŠTKO

BOOM DURING THE FIRST REPUBLIC WAS SNUFFED OUT BY THE GERMANY OCCUPATION

A TOURISTS' PARADISE

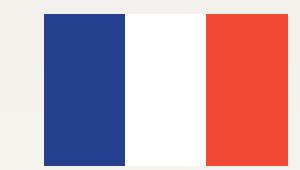
During the First Republic, the Hradiště municipality and its surroundings was a popular destination for tourists, who came to admire the beauty of the St John's Rapids or the romantic valley of the Sázava River. It is no coincidence that this region gave birth to tramping and that the first tramp settlements were established in the surrounding forests. Opulent villas were built in the area by wealthier citizens, where they spent their summer holidays. Locals opened restaurants and other places providing refreshments, and rented spare rooms in their homes to tourists during the summer. The worldwide economic crisis was delayed in Czechoslovakia thanks to large-scale building projects which helped mitigate the high unemployment rate.

THE OCCUPATION SEALED ITS FATE

The plans of the German occupiers to establish an army training ground in the area between the Vltava and Sázava rivers date back to at least 1939. After the establishment of the Protectorate of Bohemia and Moravia, the German Army took over the management of the army training grounds in Brdy, Milovice and Vyškov. The intention to establish a brand new training grounds for the elite Waffen SS units did not grow merely out of army needs, but also from plans for the "Final Solution of the Czech Question". The Germans were to settle not just in the Sudetenland, but also the whole of Bohemia.

1

SENTIER EDUCATIF | HRADIŠTKO DEPEUPLE

L'ÉPANOISSEMENT SOUS LA PREMIÈRE REPUBLIQUE INTERROMPU PAR L'OCCUPATION NAZIE

UN PARADIS POUR LES TOURISTES

A l'époque de la Première république, la commune de Hradiště et ses environs furent un domaine préféré des touristes qui venaient admirer la beauté des cascades Saint-Jean et la vallée pittoresque de la rivière Sázava. Ce n'est pas par hasard que la région fut le berceau du camping tchèque. Les citoyens plus aisés construisirent bien des villas somptueuses pour y passer leurs vacances d'été. Les habitants de la région ouvrirent beaucoup de restaurants et de bistrots en louant à la fois les chambres libres aux touristes. La grande crise économique arriva avec un certain retard et grâce aux grands projets de construction, la région réussit à empêcher un chômage trop important.

L'OCCUPATION SCELLA LE DESTIN

Des plans des nazis d'installer un champ de manœuvres militaire entre les rivières Vltava et Sázava datent au moins de 1939. Après la formation du Protectorat Bohême et Moravie, l'administration militaire allemande reprit la gestion des terrains militaires dans les montagnes de Brdy, à Milovice et à Vyškov. L'intention d'installer un nouveau terrain militaire pour les troupes d'élite SS ne fut pas basée uniquement sur les besoins militaires, mais aussi sur les plans de „la solution finale de la question tchèque“. Non seulement les Sudètes, mais l'ensemble du territoire tchèque dut être peuplé

More and more Czech citizens waited in dread to be forcefully evacuated from their homes following the forceful evacuation of the inhabitants in the border lands.

PEOPLE WITHOUT HOMES

The forced evacuation of the inhabitants was divided into five phases. The first decree was issued on 15 March 1942 and ordered the forced evacuation of residents of eight municipalities and their settlements in the urban district. The decree of 16 June 1942 extended the territory, subject to forced evacuation, right up to the banks of the Vltava and Sázava rivers and also covered the Hradiště municipality and its districts - Píkovice and Brunšov. The inhabitants were forced to evacuate by the 15 September 1942. Their homes, which had been in the family for generations, became the property of the Greater German Reich.

THE FORCED EVACUATION IN NUMBERS

The area of the territory, subject to this forced evacuation, was 44,000 ha. Of the total of 29,831 inhabitants forcefully evacuated, 17,647 had been moved out of their homes by 1 April 1944, with the remaining inhabitants remaining in the area for work purposes, particularly on farm yards, so-called SS-Hofs, or on construction sites. Yet even those that remained had their property expropriated and were given a new place to live.

1

LEHRFAD | AUSGESIDELTE HRADIŠTKO

BLÜTEZEIT WÄHREND DER ERSTEN REPUBLIK WURDE DURCH DIE DEUTSCHE BESATZUNG GESTOPPT

TOURISTENPARADIES

Die Gemeinde Hradiště (deutsch Hradischko) und deren anliegende Umgebung waren während der Ersten Republik von Touristen beliebt, die kamen, um die Schönheit der St. Johannströmschnellen (Svatojánské průudy) oder das romantische Tal des Flusses Sázava zu bewundern. Nicht nur zufällig ist diese Region zum Geburtsort von „Tramping“ (einer der Amerika- und Naturromantik verpflichteten Bewegung) geworden und in den umliegenden Wäldern wurden die ersten Tramping-Ansiedlungen gegründet. Wohlhabendere Mitbürger bauten hier Prunkvillen, wo sie ihren Sommerurlaub verbrachten. Hiesige Bewohner errichteten Restaurants und Imbissstände, freie Gästezimmer in ihren Häusern vermieteten sie als Ferienwohnungen. Die Weltwirtschaftskrise kam verspätet hierher und dank großer Bauprojekte ist es gelungen, die hohe Arbeitslosigkeitsrate zu senken.

BESATZUNG BESIEGELTE DAS SCHICKSAL

Pläne deutscher Besatzer auf Errichtung eines Truppenübungsplatzes zwischen der Moldau und der Sázava fallen mindestens ins Jahr 1939. Nach der Errichtung des Protektorats Böhmen und Mähren übernahm die Wehrmacht die Verwaltung militärischer Übungsplätze in Brdy, Milovice und Vyškov. Die Absicht, hier einen völlig neuen Truppenübungsplatz für Elitetruppen der Waffen-SS resultierte nicht nur aus Militärbedürfnissen, sondern auch aus Plänen der sog. „Endlösung der tschechischen Frage“. Nicht

par les Allemands. Après l'expulsion des Tchèques de la zone frontalière, le même destin fut prévu pour la population tchèque restante.

LES GENS SANS FOYER

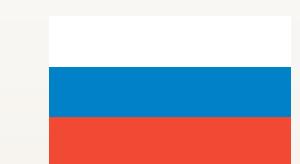
L'expulsion de la population fut réalisée en cinq étapes. Le premier avis au public fut publié le 15 mars 1942 : il fut ordonné d'évacuer la population de huit communes et des hameaux du district de Nevekllov. L'arrêté du 16 juin 1942 élargit la région évacuée jusqu'aux rivières Vltava et Sázava en comprenant également la commune de Hradiště et ses banlieues - Píkovice et Brunšov. Les habitants furent obligés de quitter leurs domiciles avant le 15 septembre 1942. Leurs maisons, habitées depuis plusieurs générations, passèrent en possession du Reich.

L'EXPULSION EN CHIFFRES

La superficie totale de la région évacuée s'élève à 44 000 ha. Sur un nombre total de 29 831 habitants, 17 647 habitants quittèrent la région avant le 1er avril 1944, les autres restèrent pour assurer les travaux dans les fermes militaires, les soi-disant SS-Hofs, ou bien sur les chantiers. Toutefois, même ceux qui sont restés, furent expropriés et il leur fut attribué un nouveau domicile.

1

НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ТРОПИНКА | ВЫСЕЛЕННЫЙ ГОРОД ГРАДИШТКО

РАСЦВЕТ В ПЕРИОД ПЕРВОЙ РЕСПУБЛИКИ ПРЕРВАЛА НЕМЕЦКАЯ ОККУПАЦИЯ

РАЙ ДЛЯ ТУРИСТОВ

В период Первой Республики город Градиштко (Hradiště) и прилегающие окрестности были популярным местом для туристов, которые приезжали попробоваться на красоту Сватоянских речек или на романтическую долину реки Сазавы. Неслучайно именно в этом крае родился трэпинг, т.е. вид туристическо-оздоровительного отдыха. А в окружающих лесах были основаны первые поселки и лагеря для поклонников трэпинга. Более состоятельные горожане здесь строили роскошные виллы, в которых проводили летний отпуск. Местные жители открывали рестораны и закусочные, а свободные комнаты в своих домах сдавали в качестве летних квартир. Мировой экономический кризис дошел сюда с опозданием. А благодаря крупным строительным проектам удалось снизить высокий уровень безработицы.

СУДЬБА ГОРОЖАН БЫЛА ОБРЕЧЕНА ОККУПАЦИЕЙ

Планы немецких оккупантов относительно создания военного учебного плаца между реками Влтава и Сазава относятся, как минимум, к 1939 году. После образования Протектората Чехия и Моравия немецкая армия взяла на себя управление военными учебными плацами в городах Брды (Brdy), Миловице (Milovice) и Вышков (Vyškov). Планы относительно создания совершенно нового военного учебного плаца для элитных подразделений войск СС исходили не только из военных нужд, но также и из планов «окончательного решения чешского вопроса». Не только Судеты, но также и вся Чехия должна была быть заселена немцами. После выселения жителей приграничных территорий изгнание из родного дома также ожидало и многих других жителей Чехии.

ЛЮДИ БЕЗ ДОМА

Выселение жителей было разделено на пять этапов. Первое постановление было издано 15-го марта 1942 года, которое предписывало в приказном порядке выселение жителей восьми городков и относящихся к ним поселений в Невекловском районе. Постановление от 16-го июня 1942 года расширило территорию выселения вплоть до берегов Влтавы и Сазавы, и включало в себя также город Градиштко и его городские районы - Пиковице (Píkovice) и Бруншов (Brunšov). Жители должны были выселиться в срок до 15-го сентября 1942 года. Их дома, в которых они жили в течение нескольких поколений, стали имуществом Великого Германского Рейха.

ВЫСЕЛЕНИЕ В ЦИФРАХ

Площадь освобожденной от местных жителей территории составляла 44 000 гектаров. Из общего количества жителей, равного 29 831 человек, до 1-го апреля 1944 года было выселено 17 647 жителей. Оставшееся население было занято на работах, главным образом, в хозяйственных усадьбах, т.н. «СС-Хоф», или на строительстве. И у тех, кто остался, имущество было экспроприировано, а им самим было выделено новое жилье.

Středočeský kraj

NAUČNÁ STEZKA | VYSTĚHOVANÉ HRADIŠTKO

POVÁLEČNÁ OBNOVA OBCE

ŽIVELNÝ NÁVRAT OBYVATEL

Ihned po odchodu německých vojáků se místní obyvatelé začali vracet do svých domovů, přestože úřady návrat zakazovaly, a to z bezpečnostních důvodů. Na území cvičiště se stále ukryvaly ozbrojené skupiny německých vojáků, na polích i v lesích byla nevybuchlá munice, objekty mohly být zaminované. 19. května 1945 vydal prezident republiky dekret, který zrušil platnost majetkově-právních jednání z doby okupace. Rychlý návrat obyvatel však nebyl příliš žádoucí. Domy původních majitelů dosud obývali čeští dělníci, kteří nebyli vystěhovaní, oblast cvičiště obsadila Rudá armáda, která zabavovala německý majetek jako válečnou kořist, a navíc se zde nacházelo 18 000 německých zajatců. Ani české úřady nebyly jednoznačně rozhodnuté, zda podpoří návrat obyvatel, nebo využijí vystěhovanou oblast k jiným účelům. Touze lidí vrátit se domů a začít zde znova hospodařit se však nedalo nijak zabránit.

SCÍTÁNÍ VÁLEČNÝCH ŠKOD

Hradištko patřilo mezi nejméně poničené obce. Díky tomu, že zde sídlila ženijní škola, budovali tu okupanti nové silnice, vodovod i kanalizaci, rozšiřovali elektrifikaci. Náves přetnula dlážděná silnice vedoucí ke koncentráku, které ustoupila zvonička. Hospodářské budovy zámku byly přestavěny na kasárna. Rozsah škod se týkal hlavně zbouraných chlévů, stodol, kolen a zasypaných studní. Zcela zničeno bylo sedm domů, přes třicet objektů bylo poškozeno. Mnozí pamětníci dodnes vzpomínají na to, že bezprostředně po odchodu Němců našli své domy v pořádku. Sovětská armáda však území považovala za německé a podle toho se zde chovala. Obsadila vojenské objekty a v lesích si stavěla zemljánky, k čemuž používala okna a dveře ze soukromých objektů. Když se místní začali postupně vracet, byly jejich domy v horším stavu než bezprostředně po skončení války.

HROZBA DALŠÍHO VYSTĚHOVÁNÍ

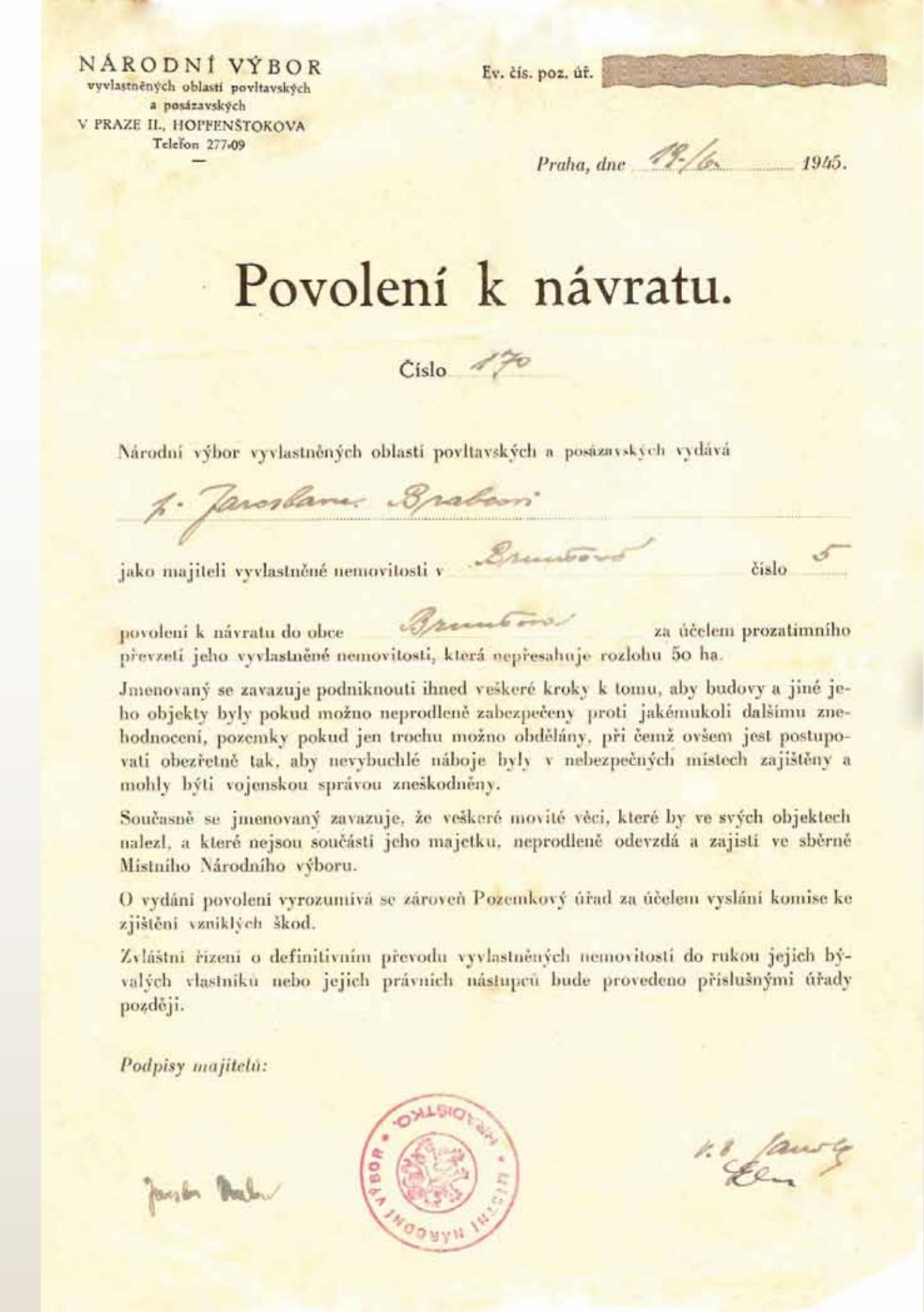
V druhé polovině května území převzala Svobodova armáda, kterou brzy vystřídala československá posádka. Ta se ubytovala v budově zámku a přilehlých vojenských ubikacích a začala likvidovat nástrahy nevybuchlé munice v domech i na polích. S opravami stavení a zahazováním zákopů pomáhali němečtí zajatci a čeští kolaboranti. Život se pomalu začal vracet do předválečných kolejí. V září 1945 provedl Zemský národní výbor v Praze prohlídku bývalého cvičiště a konstatoval, že část soukromých objektů už je znova obydlena původními majiteli, ale že by oblast byla vhodná k využití pro rekreaci mládeže. Proti uskutečnění směrného plánu, který počítal s vystěhováním Brunšova a odstraněním mnoha domů kvůli zřízení rekreačního centra, protestovali občané naší obce ještě v květnu 1947. Místní obyvatelé se už znova vystěhovat nenechali.

▲ Most Dr. Edvarda Beneše po třech letech znova spojil oba břehy Vltavy. Nad brunšovskými chalupami jsou znatelné základy po dřevěných ubikacích.

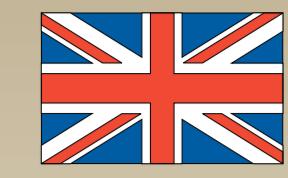

▲ Dne 22. srpna 1945 se v Hradištku konala slavnost Šťastného návratu. Lidé se shromáždili před budovou důstojnického domu, který za války sloužil jako jídelna a kasíno pro důstojníky. Radost z konce války dokazuje i uspořádání 27 plesů a tanečních zábav v průběhu roku 1946.
(Foto: Josef Kokeisl)

▲ Povolení k návratu vydané dne 19. června 1945 vyzývalo mimo jiné k obdělaní půdy i k velké obezřetnosti při nalezení nevybuchlé munice.

THE MUNICIPALITY'S POST WAR RENEWAL

SPONTANEOUS RETURN OF THE INHABITANTS

The locals started to return to their homes immediately after the departure of the German soldiers, even though the authorities had prohibited it for safety reasons. Armed groups of German soldiers were still hiding on the training ground, and contaminated with unexploded ordnance in the fields as well as the forests, and the buildings could have been mined. On 19 May 1945, the President of the Republic issued a decree which abolished the validity of certain property-related acts from the period of occupation. But the rapid return of the inhabitants was not overly desirable. The houses of the original owners were still occupied by Czech blue-collar workers who had yet to be moved out, the training ground area had been occupied by the Russian Army, which was busy confiscating German property as war booty, in addition to which 18,000 German POWs were still detained in this area. And the Czechoslovak authorities were also not clear on whether to support the return of the inhabitants or to use the forcefully evacuated area for other purposes. But peoples' desire to return to their homes and start tending to their land and running their businesses could not be prevented in any way.

TOTALLING UP THE WAR DAMAGE

Hradištko was one of the least damaged municipalities. On account of the fact that Hradištko was home to the engineer corps school, the occupiers constructed new roads, water and sewage piping, and also extended the municipality's electrification network. The damage pertained mainly to demolished stables, barns, sheds and filled-in wells. Seven houses were completely

destroyed and over thirty buildings were damaged. To this day, many old timers remember that they found their homes in good order immediately after the departure of the Germans. However, the Soviet Army considered this area to be German territory and behaved accordingly. It occupied military buildings and forests to build underground shelters, using the windows and doors of private buildings to do so. When the local gradually began to return home, they found their houses in worse conditions than they had been immediately after the war.

THREAT OF FURTHER FORCED EVACUATION

In the second half of May, the territory was taken over by Svoboda's army, and was soon relieved by the Czechoslovak Army. It set up camp in the chateau and adjoining army barracks and began to dispose of unexploded ordnance traps in houses and in the fields. German prisoners and Czech collaborators assisted in repairing buildings and filling in trenches. Life slowly began to return to the way it had been before the war. In September 1945 the Provincial National Committee in Prague inspected the former training ground and stated that some private properties are once again inhabited by their original owners, but that it would be suitable that the area be used for youth recreational purposes. The citizens of our municipality protested against the execution of the master plan, which called for the eviction of Brunšov residents and the demolition of many houses to make room for the establishment of a recreational centre in May 1947. The locals did not allow themselves to be moved out of their homes again.

LE RETABLISSEMENT DE LA COMMUNE APRES LA GUERRE

LE RETOUR SPONTANÉ DES HABITANTS

Tout de suite après le départ des soldats allemands, les habitants commencèrent à revenir dans leurs villages, malgré l'interdiction des autorités, pour des raisons de sécurité. Sur le territoire du champ de manœuvres se cachaient toujours des groupes de soldats allemands armés, sur les champs et dans les forêts il y eut toujours des munitions non explosées, des immeubles pouvaient être minés. Le 19 mai 1945, le Président de la République publia son décret annulant tous les actes juridiques de propriété du temps de l'occupation. Un retour trop rapide des habitants ne fut pas souhaitable. Les immeubles des propriétaires d'origine furent toujours habités par les ouvriers tchèques non évacués, le champ de manœuvres occupé par l'Armée rouge qui confisqua la propriété allemande comme butin de guerre et en plus, il y eut toujours 18 000 prisonniers de guerre allemands. Même les autorités tchèques ne furent pas définitivement décidées à soutenir le retour des habitants ou à valoriser la région autrement. Toutefois, il fut impossible d'empêcher le désir des gens de revenir et de reprendre leurs fermes.

LA TOTALISATION DES DOMMAGES DE GUERRE

Hradištko fut une des communes les moins détruites. Grâce à la présence de l'école du génie, les nazis construisirent de nouvelles routes, la conduite d'eau, la canalisation et élargirent l'électrification. Les dommages subis concernèrent surtout des étables, greniers et remises démolis et des puits ensevelis. Sept maisons furent détruites complètement et plus de trente immeubles

endommagés. Bien des témoins se souviennent qu' immédiatement après le départ des Allemands, ils trouvèrent leurs maisons relativement intactes. Mais l'armée soviétique prit ce territoire pour un territoire allemand et se comporta comme sur un terrain conquis. Elle occupa les immeubles militaires et construisit des huttes de terre dans les forêts en se servant des fenêtres et des portes des immeubles privés. Ainsi, après leur retour définitif, les habitants trouvèrent leurs maisons dans un état beaucoup plus dévasté que tout de suite après la fin de la guerre.

LA MENACE D'UNE NOUVELLE ÉVACUATION

Dans la seconde moitié du mois de mai 1945, c'est l'armée du général Svoboda qui reprit le territoire, bientôt suivie par la garnison tchèque. La garnison s'hébergea au château et dans les baraquas militaires à ses environs et se mit à liquider les munitions non explosées dans les maisons et sur les champs. Les prisonniers allemands et les collabos tchèques aidèrent à réparer les maisons. La vie commença à retomber dans l'ornière d'avant-guerre. En septembre 1945, le Comité national de Bohême effectua une visite de contrôle de l'ancien champ de manœuvres en constatant que les maisons privées étaient déjà partiellement habitées par leurs propriétaires d'avant-guerre, et recommanda d'exploiter la région pour les vacances des jeunes. Encore en mai 1947, les citoyens de notre commune protestèrent contre la réalisation de ce plan d'aménagement territorial qui prévoyait l'évacuation de Brunšov et la démolition de beaucoup de maisons au profit d'un centre de vacances. Les habitants refusèrent de supporter une deuxième évacuation de manière décisive.

NACHKRIEGSWIEDERAUFBAU DER GEMEINDE

SPONTANER RÜCKKEHR DER BEVÖLKERUNG

Unmittelbar nach dem Abzug der deutschen Soldaten kehrten hiesige Bewohner in die eigenen Häuser zurück, obwohl der Rückkehr behördlich verboten wurde, dies aus Sicherheitsgründen. Auf dem gesamten Gelände des Übungsplatzes versteckten sich immer noch bewaffnete Gruppen deutscher Soldaten, in Feldern und Wäldern befand sich nicht explodierte Munition, Objekte konnten vermint sein. Am 19. Mai 1945 wurde vom Präsidenten der Republik ein Dekret erlassen, wodurch die Gültigkeit der innerhalb der Besatzung erfolgten eigentumsrechtlichen Handlungen aufgehoben wurde. Eine schnelle Rückkehr der Bevölkerung war jedoch nicht besonders erwünscht. Häuser ursprünglicher Eigentümer waren von tschechischen Arbeitern bewohnt, die nicht ausgezogen sind, das Gelände des Übungsplatzes wurde von der Roten Armee besetzt, die das deutsche Eigentum als Kriegsbeute beschlagnahm, zudem befanden sich hier 18 000 deutsche Gefangene. Noch nicht einmal die tschechischen Behörden haben eindeutig entschlossen, ob die Rückkehr der Bevölkerung unterstützt wird oder ob dieses ausgesiedelte Gebiet zu anderen Zwecken genutzt wird. Die Sehnsucht der Menschen, in ihre Heime zurückzukehren und diese wieder zu bewirtschaften, konnte jedoch nicht gedämpft werden.

BERECHNUNG DER KRIEGSSCHÄDEN

Hradištko gehörte zu den am wenigsten beschädigten Gemeinden. Dank dessen, dass hier die Pionierschule angesiedelt war, bauten die Besatzer neue Straßen, Wasserleitung und Kanalisation, erweiterten die Elektrifizierung. Von Schäden wurden hauptsächlich abgerissene Viehställe, Schuppen und verschüttete Brunnen. Es waren sieben Häuser völlig vernichtet, über

dreiig Objekte beschädigt. Manche erinnern sich daran, dass sie ihre Häuser unmittelbar nach dem Abzug von Deutschen in Ordnung fanden. Die sowjetische Armee hielt dieses Gebiet für deutsches und demnach verhielt sie sich hier. Militärobjekte wurden besetzt und in Wäldern Wohnhöhlen gebaut, wozu Fenster und Türen von Privatobjekten genutzt wurden. Als die hiesigen Bewohner wieder zurückkamen, befanden sich ihre Häuser in einem schlechteren Zustand als unmittelbar nach dem Kriegsende.

GEFAHR EINER WEITEREN AUSSIEDLUNG

In der zweiten Maihälfte wurde das Gebiet durch Svoboda-Armee übernommen, die sehr bald von der tschechoslowakischen Armee abgelöst wurde. Die Soldaten fanden Unterbringung im Schlossgebäude und anliegenden Ubikationen. Sie fingen mit der Liquidierung der nicht explodierten Munition in Häusern und Feldern an. Mit Reparaturarbeiten an Häusern und Zuschüttung von Gräbern halfen deutsche Gefangene und tschechische Kollaborantinnen. Das Leben kehrte langsam in die Vorkriegsbahnen ein. Im September 1945 führte der Zemský národní výbor (deutsch Landes-Nationalausschuss) eine Überprüfung des ehemaligen Übungsplatzes durch und stellte fest, dass ein Teil von Privatobjekten durch die ursprünglichen Eigentümern wieder bewohnt ist, aber dass das Gelände zur Erholung von Jugendlichen geeignet wäre. Gegen die Umsetzung dieses Vorhabens, das mit der Aussiedlung von Brunšov (deutsch Brunschau) und mit dem Abriss vieler Häuser wegen Errichtung eines neuen Erholungszentrums gerechnet hatte, protestierten die Bürger aus unserer Gemeinde noch im Mai 1947. Die hiesigen Bewohner ließen sich nicht wieder aussiedeln.

ПОСЛЕВОЕННОЕ ОБНОВЛЕНИЕ ГОРОДА

СТИХИЙНОЕ ВОЗВРАЩЕНИЕ ЖИТЕЛЕЙ ГОРОДА

Сразу же после ухода немецких войск местные жители начали возвращаться в свои дома, несмотря на то, что городские власти запрещали возврат именно по причинам наличия опасности. На территории военного учебного плаца все еще укрывались вооруженные группы немецких солдат, на полях и в лесах имелись невзорванные боеприпасы, и объекты могли быть заминированы. 19-го мая 1945 года Президент республики издал декрет, который отменил действие имущественно-правовых договоренностей периода оккупации. Быстро возвращение населения города, однако, было не слишком желательно. В домах первоначальных владельцев до сих пор проживали чешские рабочие, которые не были эвакуированы, территорию военного учебного плаца заняла Красная армия, которая конфисковала немецкое имущество в качестве военных трофеев, и, кроме того, здесь находилось 18 000 немецких военнопленных. Даже чешские органы власти не были однозначно уверены в том, нужно ли поддержать возвращение населения города, или нужно использовать выселенную область для других целей. Однако страстному желанию людей возвратиться в свои дома и начать здесь снова вести хозяйство никак не удалось помешать.

ПОДСЧЕТ НАНЕСЕННЫХ ВОЙНОЙ УБЫТОК

Город Градиштко относился к наименее разрушенным городам. По той причине, что здесь находилась инженерно-саперная школа, оккупанты строили новые шоссе, сооружали водопроводные и канализационные сети, и расширяли электрификацию. Объем нанесенного ущерба касался, главным образом, разрушенных хлевов, амбаров, сараев и засыпанных колодцев. В целом было уничтожено семь домов, свыше тридцати

объектов было повреждено. Многие современники до сих пор вспоминают, что после ухода немцев они нашли свои дома в хорошем состоянии. Советская армия, однако, считала эту территорию немецкой, и в соответствии с этим, здесь себя и вела. Занимала военные объекты, а в лесах строила землянки, для которых использовала окна и двери из частных объектов. Когда местное население начало постепенно возвращаться, то находило свои дома в гораздо худшем состоянии, чем непосредственно после окончания войны.

УГРОЗА СЛЕДУЮЩЕГО ВЫСЕЛЕНИЯ

Во второй половине мая территорию заняла армия Людвика Свободы, которую быстро заменила чехословацкая армия. Она разместилась в здании замка и в прилегающих военных общежитиях, и начала ликвидировать ловушки, которые представляли собой неразорвавшиеся боеприпасы в домах и на полях. Немецкие военнопленные и чешские коллаборационисты помогали ремонтировать постройки и закапывать траншеи. Жизнь понемногу начала возвращаться в предвоенную колею. В сентябре 1945 года Краевой национальный совет в Праге провел осмотр бывшего военного учебного плаца, и констатировал, что некоторая часть частных объектов уже снова заселена их первоначальными владельцами, но что эту область можно использовать для целей рекреации молодежи. Против осуществления директивного плана, который предполагал выселение жителей Бруншова и уничтожение многих домов для создания рекреационного центра, граждане нашего города провели тестовую еще в мае 1947 года. Местные жители теперь уже не позволили себе снова выселять.

